Hybrida hot

Scenarier och exempel som stöd för utbildning inom Polismyndigheten

Patrik Thunholm

FOI-R-5137--SE

April 2021

FOI

Patrik Thunholm

Hybrida hot

Scenarier och exempel som stöd för utbildning inom Polismyndigheten

Titel	Hybrida hot – Scenarier och exempel som stöd för utbildning inom Polismyndigheten
Title	Hybrid threats – Scenarios and examples to support development of skills within the Police Authority
Rapportnr	FOI-R--5137--SE
Månad	April
Utgivningsår	2021
Antal sidor	83
ISSN	1650-1942
Kund	Regeringskansliet
Forskningsområde	Krisberedskap och civilt försvar
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	A112070
Godkänd av	Johannes Malminen
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild/Cover: filistimlyanin, iStockphoto/Michael Erhardsson, Mostphotos (montage)

Sammanfattning

Hybrida hot från en statlig antagonistisk aktör eller dess ombud kan existera i fredstid och befinna sig i hela spektrumet mellan inre och yttre säkerhet. Hoten kan vara svårförståeliga eller svårupptäckta, vilket ställer krav på att konkretisera problematiken och öka förståelsen hos exempelvis polisanställda. Med utgångspunkt i en grundläggande förståelse för hotbildens och hotens karaktär torde det vara möjligt att utveckla förmågan att detektera och hantera dessa hot.

I denna rapport introduceras förståelsemodeller som kan användas för att kategorisera olika typer av hot beroende på deras karaktär. Vidare presenteras närmare fyrtio scenariobyggstenar tillsammans med sju scenarier. Scenarierna har olika övergripande teman och beskriver exempelvis organiserad brottslighet, ordningsstörningar och informationsinhämtning. Scenarierna förutsäger inte vad som kommer att ske. Ansatsen är utforskande och spänner upp utfallsrummet för vad som skulle kunna hända och därigenom påverka Polismyndigheten i situationer som inte inbegriper väpnad konflikt (krig). I rapportens bilaga presenteras dessutom dokumentation av ett sjuttiotal rapporterade exempel och händelser. Dessa redovisas för att skapa transparens kring metoden samtidigt som de också kan tjäna som inspiration för fortsatt scenarioarbete eller utgöra diskussionsunderlag.

Sammantaget presenteras ett mångfacetterat utbildningsunderlag som kan användas av Polismyndigheten för att öka anställdas förståelse för hybrida hot.

Nyckelord: hybrida hot, polis, scenario, gråzon

Summary

Hybrid threats from an antagonistic state actor or its agents can appear in peacetime and have an impact upon both internal and external security. Furthermore, these threats can be difficult to understand or difficult to detect, which makes it necessary to both concretise the problems and at the same time increase the understanding among for instance police employees. Based on a basic understanding of the nature of hybrid threats, it might be possible to develop an ability to detect and manage them.

This report introduces theoretical models which can be used to categorize hybrid threats depending on their nature. Furthermore, almost forty scenario building blocks are presented together with seven scenarios. The scenarios have different overarching themes and describe different things. For example, organized crime, public disorder and information retrieval. The scenarios do not describe what will happen. The approach is exploratory and describes what could happen and how this would influence The Swedish Police Authority. The report focuses on peacetime conditions. The appendix to the report presents documentation from about seventy reported examples and events. These are included to create method transparency and at the same time serve as inspiration for future work with scenarios or to be used in discussions.

All in all, this report presents a multifaceted educational material that can be used by the Swedish Police Authority to increase employees' understanding of hybrid threats.

Keywords: Hybrid threats, Police, Scenario, Gray zone

Innehållsförteckning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Föreliggande rapport är ett delresultat av Totalförsvarets forskningsinstituts uppdrag från regeringen att i samverkan med Polismyndigheten studera detektion och hantering av hybrida hot ur ett polisiärt perspektiv.

Det kan vara svårt att föreställa sig vad hybrida hot skulle kunna innebära för det svenska samhället i allmänhet och Polismyndigheten i synnerhet. Vidare är det förenat med stor osäkerhet att försöka förutse hur statlig antagonistisk verksamhet under tröskeln för väpnad konflikt skulle kunna se ut. Detta eftersom ett sådant angrepp kan väntas vara skräddarsytt utifrån specifika förhållanden i det angripna landet och utifrån angriparens specifika syften och mål.

Hybrida hot är vidare ett begrepp med många definitioner. Europeiska unionen konstaterar i sitt gemensamma ramverk för att motverka hybrida hot att definitionen varierar och måste vara flexibel eftersom hotet hela tiden förändras.[1] Alltför detaljerade definitioner riskerar att bli inaktuella så snart en antagonistisk aktör utvecklar nya förmågor och tillvägagångssätt. Det kan därför vara av värde att gå bortom en begreppsdiskussion för att istället konkretisera hur varierade och fiktiva händelseförlopp skulle kunna gestalta sig i olika kontexter. I detta sammanhang kan till exempel scenarier tjäna som diskussionsunderlag.[2]

En konkretisering kräver samtidigt en definitionsmässig grund för att hålla fokus på sådant som kan anses relevant i sammanhanget. Innehållet i denna rapport är framarbetat med utgångspunkt i följande breda definition av hybrida hot: ”en aktörs intention, kapacitet och möjliga tillfällen att använda konventionella och okonventionella metoder på ett samordnat sätt för att nå sina målsättningar i fredstid”.[3] Rapportens fokus ligger således på händelser i fredstid, även om flera av de hot som presenteras också skulle kunna förekomma i en krigssituation.

Eftersom Polismyndigheten har det övergripande ansvaret för ordning och säkerhet i landet finns det starka skäl att tro att myndigheten blir central för att hantera de hybrida hot som skulle kunna riktas från en statlig antagonistisk aktör. Mot den bakgrunden är det centralt för polisanställda att ha en generell förståelse för hot-

[1] Gemensam ram för att motverka hybridhot. Europeiska unionens insatser. Europeiska kommissionen och Unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik. Bryssel den 6.4.2016 JOIN(2016) 18 final.

[2] Severin, M. 2018. *Tidig förvarning och icke-militära angreppssätt - Utmaningar för underrättelsetjänsten*, s. 21 f.

[3] Appelgren, J. et al. 2020. *Strategisk verktygslåda mot hybridhot. Ett ramverk för gemensam problemförståelse*, s. 15.

bilden i stort och den problematik som hybrida hot *skulle kunna* innebära. Förhoppningen är att en sådan förståelse kommer öka myndighetens förmåga att detektera och hantera hybrida hot.

1.2 Syfte och mål

Syftet med denna rapport är presentera ett underlag för utbildning på temat hybrida hot inom Polismyndigheten. Genom att använda underlaget i utbildning och övning blir det möjligt att öka anställdas medvetenhet om hur en statlig antagonistisk aktör *skulle kunna* agera mot Sverige i fredstid. Detta kan i sin tur bidra till att Polismyndigheten höjer sin förmåga att detektera och bemöta hybrida hot.

Målet med rapporten är att beskriva och konkretisera hotbilden samt att ta fram scenariobyggstenar, scenarier och exempel som kan användas av Polismyndigheten i utbildningar syftande till att öka anställdas förståelse för hybrida hot.

1.3 Scenarier

Framtiden kan innehålla sådant vi kan föreställa oss, men även sådant vi inte kan föreställa oss och den kan vara mer eller mindre förutsägbar.[4] Det är därför förknippat med stor osäkerhet att försöka förutse vad en eventuell framtida kris eller väpnad konflikt skulle kunna innebära för det svenska samhället i allmänhet och Polismyndigheten i synnerhet.[5]

Scenarier är ett sätt att beskriva framtida omvärlds- och händelseutvecklingar och samtidigt hantera och strukturera osäkerhet.[6] Syftet med scenarier kan samtidigt variera, vilket påverkar deras omfattning och detaljeringsgrad. Scenarier kan exempelvis utgöra underlag för analys, planering, utvärdering, styrande förutsättningar eller underlag för utbildning/inspiration.[7] Scenarierna i denna rapport tar sikte på det senare.

De scenarier som presenteras är utforskande och utgör exempel på händelseförlopp som *skulle kunna* inträffa. De ska därför inte tolkas som en prediktion av framtiden, utan istället som ett av flera verktyg för att stödja Polismyndigheten i att öka anställdas förståelse för vad hybrida hot kan innebära.

[4] Jonsson, D. 2017. *Att använda scenarier i planering för civilt försvar*, s. 12.
[5] Ibid., s. 8.
[6] Ibid., s. 12.
[7] Ibid., s. 32 f.

1.4 Metod

Arbetet att ta fram scenarier har följt de fyra steg som presenteras i Jonsson (2017): 1) fördjupa och förtydliga hotbilden, 2) generera scenariobyggstenar, 3) formulera scenarier och 4) kvalitetssäkra scenarier.[8] Detta har gjorts enligt följande:

Inledningsvis studerades de svenska underrättelse- och säkerhetstjänsternas årsboksbeskrivningar i perioden 2015-2019. Dessa gav en grundläggande förståelse för den övergripande hotbilden baserad på den bredare säkerhetspolitiska situationen och andra omvärldsfaktorer. Därefter skedde fördjupning genom att studera rapporter med exempel på de hot som beskrivits av underrättelse- och säkerhetstjänsterna. En förståelsemodell av Pettyjohn & Wasser (2019) valdes som ett verktyg för att förtydliga hotbilden i ett första steg. I nästa steg anpassades förståelsemodellen för att uppnå bedömd ändamålsenlighet givet den polisiära kontexten.

Scenariobyggstenarna arbetades fram med utgångspunkt i frågan om vilken statlig antagonistisk verksamhet som skulle kunna vara möjlig för samhället att möta i fredstid och därigenom påverka Polismyndigheten. I försök att närma sig svar på frågan studerades olika modi operandi (tillvägagångssätt) med utgångspunkt i hur dessa beskrevs i de svenska underrättelse- och säkerhetstjänsternas årsboksredovisningar, i vetenskaplig litteratur på området samt i hur händelser rapporterats om av massmedia (se bilaga). Det insamlade materialet studerades varvid första utkast till scenariobyggstenar togs fram med hjälp av den anpassade förståelsemodellen. Scenariobyggstenarna genomgick sedan en kvalitetssäkringsprocess som involverade forskare och experter internt på FOI innan de förfinades.

I scenarioformuleringens första steg studerades scenariobyggstenarnas innehåll, vilket gav upphov till övergripande teman. Scenariobyggstenar valdes ut och kombinerades i en strävan att närma sig hotbildens komplexitet och samtidigt skapa ett pedagogiskt underlag. Scenarier utformades som narrativ med inspiration från Jonsson (2018) om en utdragen och eskalerande gråzonsproblematik. I detta steg skapades ett övergripande kontextscenario och sex händelsescenarier. Det första händelsescenariot fick hela samhället som måltavla, medan övriga fem arbetades fram med specifika bäringar mot Polismyndighetens ansvarsområde.

Arbetet med att ta fram scenarier är en kreativ process. Risken finns att författarens, tillika scenariomakarens, egna erfarenheter och potentiella bias färgat scenarierna. Detta har hanterats på två sätt. För det första är scenarierna baserade på ”byggstenar”, som i sin tur är baserade på eller inspirerade av 1) de modi operandin som beskrivs av exempelvis Säkerhetspolisen eller Försvarsmakten samt 2) händelser som beskrivits i vetenskaplig litteratur, rapporter samt rapporterats av massmedia. I detta sammanhang är det viktigt att betona att dessa händelser inte nödvändigtvis behöver vara del av en aktörs gråzonsstrategi.

[8] Jonsson, D. 2017. *Att använda scenarier i planering för civilt försvar,* s. 43 ff.

För att hantera bias har ansatsen varit att, för det första, redogöra för en spårbarhet mellan de fiktiva scenariernas händelseförlopp och de byggstenar som valts ut och tagits fram. För det andra har scenarierna genomgått en kvalitetssäkringsprocess genom FOI-intern granskning samt genom dialog med företrädare för Säkerhetspolisen och Polismyndigheten.

1.5 Läsanvisningar

Efter inledningen följer ett kapitel med en kortfattad beskrivning av hur den *faktiska* hotbilden från statliga antagonistiska aktörer kan förstås. Beskrivningen sker med utgångspunkt i skrivningar från Säkerhetspolisen. Vidare presenteras begreppet hybrida hot tillsammans med två förståelsemodeller.

I nästa del presenteras en uppsättning *fiktiva* scenariobyggstenar och scenarier, syftandes till att konkretisera vad statlig antagonistisk verksamhet skulle kunna innebära i en polisiär kontext och i en situation som inte inbegriper väpnad konflikt (krig). Scenarierna ska således inte läsas som en förutsägelse av framtida händelsekedjor med hybrida hot utan ska istället ses som verktyg för att främja en vidgad föreställningsram hos rapportens målgrupp. Rapporten avslutas med sammanfattande kommentarer.

I bilagan presenteras dokumentation av ett urval av de faktiska händelser som framkommit i informationsinsamlingen. Anledningen till att faktiska händelser redovisas i bilaga till rapporten är för att skapa transparens kring metoden och vad som inspirerat till scenariobyggstenarna. Händelserna kan också tjäna som inspiration för fortsatt scenarieutveckling, till design av spelövningar och workshops.

Rapportens disposition är enligt följande:

Tabell 1: Disposition

Kapitel 1	Bakgrund till rapporten, mål och syfte, scenarier som ett sätt att hantera och strukturera osäkerhet, metod och läsanvisningar.
Kapitel 2	Kortfattad beskrivning av hotbild och hybrida hot samt presentation av förståelsemodeller.
Kapitel 3	Beskrivning och kategorisering av 39 scenariobyggstenar.
Kapitel 4	Presentation av ett kontextscenario och sex händelsescenarier utgående från scenariobyggstenarna.
Kapitel 5	Sammanfattande kommentar.
Bilaga	Dokumentation (urval av rapporterade händelser).

2 Hotbild med hybrida hot

I detta avsnitt ges läsaren en kortfattad beskrivning av hur hotbilden från statliga antagonistiska aktörer kan förstås, med utgångspunkt i skrivningar från Säkerhetspolisen. I detta sammanhang är det viktigt att göra sig påmind om att de hotbilder som presenteras här (och på andra platser) har begränsad livslängd och behöver uppdateras kontinuerligt. Vidare presenteras och problematiseras begreppet hybrida hot samtidigt som förståelsemodeller för hoten introduceras.

2.1 Hotbild

Enligt Säkerhetspolisen är Sveriges geografiska läge strategiskt viktigt ur både ett militärt och säkerhetspolitiskt perspektiv.[9] Detta har förtydligats genom att statliga antagonistiska aktörers avsikter och förmåga att försvaga svensk handlingskraft och svenska intressen har stärkts. Detta gäller inte bara Sverige, utan även andra västländer och övriga EU.[10] Stormakters kraftmätning har vidare resulterat i att internationella normer och samarbeten försvagats.[11]

Sveriges säkerhet kan delas in i yttre och inre säkerhet. I den yttre säkerheten ingår exempelvis militär förmåga och försvarsunderrättelseverksamhet. Till inre säkerhet räknas exempelvis skydd av statsskick, demokrati, lag och ordning samt skydd av områden som energi, telekom och transport.[12]

Senare tids globalisering, digitalisering och teknikutveckling har lett till en bredare, djupare och mer komplex hotbild mot Sverige.[13] Hotbilden innebär att konflikter kan vara oförutsägbara och att hot/aktiviteter kan vara svåra att tillskriva en viss aktör. Dessutom kan en antagonist agera under tröskeln för krig för att undvika en kostsam militär konflikt.[14] Agerandet kan innehålla en rad olika fysiska och icke-fysiska aktiviteter som kombineras för att få övertag och för att påverka ett annat land i en riktning som tjänar den statliga antagonistens säkerhetspolitiska mål.[15]

Hotbilden beskrivs ibland i termer av gråzon innehållande strategiska otydligheter som skapar spänning mellan yttre och inre säkerhet samt mellan krig och fred. Denna så kallade gråzon medför att det kan vara svårt att vid varje givet ögonblick observera och bedöma om viss aktivitet handlar om förberedelser för eskalering eller ej. Även om en statlig antagonistisk aktörs strategi kan sluta i väpnad konflikt (krig) bygger den i grunden på att undvika just det och istället föra över konflikten

[9] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 31.
[10] Säkerhetspolisen. 2020. *Årsbok 2019,* s. 6, 18.
[11] Ibid., s. 18.
[12] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 38.
[13] Säkerhetspolisen. 2020. *Årsbok 2019,* s. 7.
[14] Ibid., s. 18, 20 ff.
[15] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 29 ff.

till gråzonen. Detta har i sin tur skapat behov av ökad förmåga hos myndigheter som har ansvar för att möta angrepp som inte främst utgör militära hot.[16]

Detta kan vara ett sätt att illustrera gråzonen:

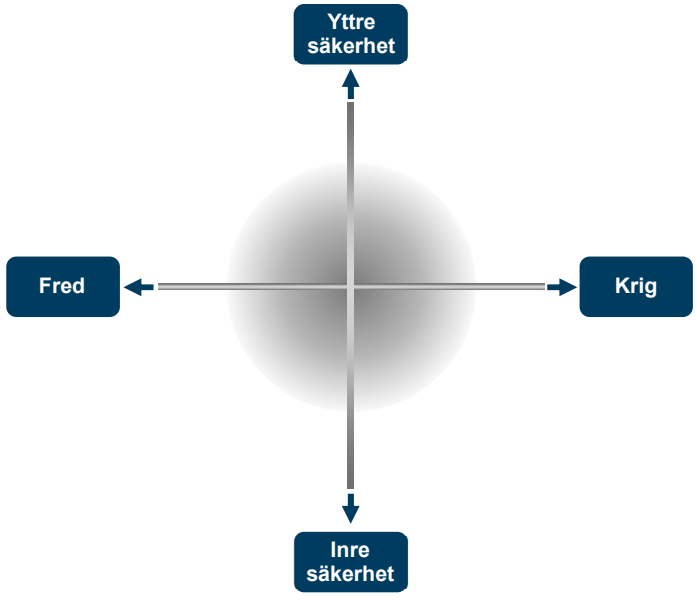

Figur 1: Gråzon i gränslandet mellan fred och krig samt inre och yttre säkerhet. Egen modell.

Hybrida hot (som beskrivs i nästa kapitel) kan existera i gråzonen.

I Säkerhetspolisens årsböcker från 2018 och 2019 konstaterar myndigheten att det inte finns någon stat med tydlig avsikt att inleda krig mot Sverige, men att det samtidigt finns stater som vill påverka och försvaga landet. I årsboken från 2018 nämns möjligheten att aktivt och dolt påverka med hjälp av ”verktyg” såsom:

- påverkansoperationer
- strategiska uppköp
- cyberoperationer inklusive elektroniska sabotage
- diplomati
- militära maktdemonstrationer
- mellanhänder (så kallade proxies).[17]

[16] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 30.
[17] Ibid., s. 29 f.

De senaste årens snabba tekniska utveckling och globalisering av ekonomier har skapat sårbarheter som gjort dessa verktyg mer användbara än tidigare.[18] Verktygen utvecklas nedan.

2.1.1 Påverkansoperationer

Påverkansoperationer är ett begrepp som har kommit att användas av såväl myndigheter som i den allmänna debatten. Säkerhetspolisen definierar påverkansoperation som:

> Samordnad och förnekbar verksamhet som initieras av en statsaktör och som har som målsättning att påverka beslut, uppfattningar eller beteenden hos en statsledning, befolkning eller särskilt utpekade målgrupper i syfte att främja egna säkerhetspolitiska mål, huvudsakligen genom spridande av vilseledande eller oriktig information, ofta kompletterad med annan för ändamålet särskilt anpassat agerande.[19]

Vilseledande eller oriktig information kan spridas både via sociala och traditionella medier i syfte att påverka beslut, uppfattningar eller beteenden hos statsledningen, befolkningen eller särskilt utvalda målgrupper.[20] Detta kan vidare leda till att allmänhetens tilltro till nyhetsförmedling minskar. Samma effekt kan nås genom att informationsmiljön överflödas av nonsens med syfte att grumla bilden och så frön av tvivel i form av ”kompletterande sanningar”.[21]

2.1.2 Strategiska uppköp

Strategiska uppköp eller investeringar kan innebära att en annan stat, via statsägda eller statskontrollerade företag, köper upp till exempel hamnar, transportföretag och teknikföretag som sedan kan användas för att utöva påverkan eller inhämta information.[22] Säkerhetspolisen beskriver att strategiska uppköp av värdefull infrastruktur, teknik eller kunskap som finns i Sverige är ett verktyg av intresse för en statlig antagonistisk aktör, bland annat i samband med offentliga upphandlingar.[23]

2.1.3 Cyberoperationer inklusive elektroniska sabotage

En statlig antagonistisk aktör kan bedriva cyberoperationer och elektroniska sabotage mot exempelvis elförsörjning, betalningssystem eller sjukvård. Sådana planerade angrepp på kritiska infrastruktursystem kan vara ett sätt att påtvinga ett annat land sin vilja utan ett militärt angrepp.[24] En statlig antagonistisk aktör kan vidare

[18] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 30.
[19] Ibid., s. 25.
[20] Ibid., s. 31.
[21] Säkerhetspolisen. 2016. *Årsbok 2015,* s. 63.
[22] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 31.
[23] Säkerhetspolisen. 2020. *Årsbok 2019,* s. 26.
[24] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018,* s. 31.

vilja hämta in skyddsvärd information och exempelvis kartlägga personer eller olika militära eller civila sårbarheter i det svenska samhället. En avsikt med sådan kartläggning kan vara att planlägga möjligheterna att genomföra ett sabotage eller i ett förändrat säkerhetspolitiskt läge kunna lamslå viktiga samhällsfunktioner. Syftet kan också vara att spara informationen och exempelvis använda den i ett senare påverkanssyfte.[25]

2.1.4 Diplomati

Säkerhetspolisen skriver att diplomatiska påtryckningar är exempel på verktyg en statlig antagonistisk aktör kan använda sig av för att destabilisera Sverige.[26] Myndigheten beskriver att andra stater bygger upp nätverk och relationer i Sverige för att långsiktigt kunna påverka politiken i en riktning som är gynnsam för dem.[27] Säkerhetspolisen noterar bland annat att statliga aktörer genom offentliga uttalanden försökt påverka debatten om Sveriges säkerhetspolitiska vägval.[28]

2.1.5 Militära maktdemonstrationer

En statlig antagonistisk aktör kan bedriva strategisk avskräckning genom att använda militära styrkedemonstrationer i kombination med provokativa och hotfulla uttalanden. Militära maktdemonstrationer kan också ha formen av gränskränkningar, omdisponering av militära styrkor och ökad övningsverksamhet.[29]

2.1.6 Mellanhänder (proxy)

Påverkan via proxy innebär att en statlig antagonistisk aktör låter andra grupper uträtta det man själv vill förmedla och uppnå. Det kan till exempel röra sig om att stödja extremistgrupper som försöker påverka samhällsdebatten eller förändra samhället med våld.[30] Detta kan ske genom upplopp eller liknande.[31]

[25] Säkerhetspolisen. 2018. *Årsbok 2017,* s. 47.
[26] Säkerhetspolisen. 2020. *Årsbok 2019*, s. 24.
[27] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018*, s. 25.
[28] Säkerhetspolisen. 2016. *Årsbok 2015*, s. 63.
[29] Se bland annat Försvarsdepartementet. 2017. *Motståndskraft. Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025*, s. 19 och Säkerhetspolisen. 2020. *Underrättelsehotet.*
[30] Säkerhetspolisen. 2020. *Underrättelsehotet*.
[31] Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018*, s. 31.

2.2 Hybrida hot

Begreppsdefinitioner kan bidra till att skapa förståelse för den nyss beskrivet komplexa och ibland svårtolkade hotbilden. Hybrida hot är dock ett svårfångat begrepp med flera definitioner. År 2016 beslutade EU om ett ramverk för att möta hybridhot där det bland annat anförs att definitionen av hybridhot varierar och måste vara flexibel eftersom hotet hela tiden förändras.[32] En snäv definition kan vara passande i exempelvis analytiska sammanhang samtidigt som den andra gånger bör vara bred för att täcka in den variation av komplexa och föränderliga hot som antingen kan eller inte kan tillskrivas en särskild aktör.

En snäv definition återfinns i Svenonius & Strindberg (2020) *Hantering av hybrida hot – Utgångspunkter och val av strategi för Polismyndigheten* där författarna operationaliserar begreppet till ”subversiv antagonistisk verksamhet utgående från en statlig eller statligt sanktionerad aktör”.[33] Författarna menar vidare att verksamheten inte sker isolerat, utan i flera domäner eller på flera sätt samtidigt.

En bredare definition återfinns i Appelgren et al. (2020) *Strategisk verktygslåda mot hybridhot. Ett ramverk för gemensam problemförståelse.* Där används begreppet för att beskriva ”en aktörs intention, kapacitet och möjliga tillfällen att använda konventionella och okonventionella metoder på ett samordnat sätt för att nå sina målsättningar i fredstid”.[34]

Med denna definition ska konventionella metoder förstås som öppna och direkta metoder; exempelvis diplomati, ekonomiska sanktioner och konventionella militära metoder. Okonventionella metoder är istället metoder som är dolda, asymmetriska eller indirekta; exempelvis subversion, underrättelseoperationer, informationspåverkan och användning av ombud. Författarna menar att denna breda definition kan bidra till en övergripande problemförståelse och vara relevant även om antagonistens mål och metoder utvecklas.[35]

Gällande definitioner som ställer krav på att hybrida hot utgår från en utpekad aktör kan det vara värt att hålla i minnet att skickligt genomförd verksamhet kanske inte avslöjas alls eller först i efterhand.[36] Det kan också vara så att en hotaktör kan sträva efter att förbli anonym. Vidare hamnar bevisbördan på den angripna parten vad gäller aktiviteters ursprung och avsändare. Med detta som grund kan det vara

[32] Gemensam ram för att motverka hybridhot. Europeiska unionens insatser. Europeiska kommissionen och Unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik. Bryssel den 6.4.2016 JOIN(2016) 18 final.
[33] Svenonius, O. & Strindberg, A. 2020. *Hantering av hybrida hot – Utgångspunkter och val av strategi för Polismyndigheten,* s. 43.
[34] Appelgren, J. et al. 2020. *Strategisk verktygslåda mot hybridhot, Ett ramverk för gemensam problemförståelse*. s. 15.
[35] Ibid., s. 14.
[36] Se bl.a. Furustig, H. 2005. *Informationsoperationer via medier*, s. 49 där författaren menar att en skickligt upplagd informationsoperation inte behöver uppfattas som en operation, utan kan ses som en naturlig händelse.

värt att reflektera kring vilken betydelse det har för Polismyndighetens initiala detektion och hantering att bringa klarhet i om ett dolt och diffust hot härrör från en särskild aktör. I stunden är det kanske snarare så att myndigheten måste fokusera på att detektera och hantera *potentiella* hybrida hot. Analys med fokus på avsändare (för att om möjligt kunna klassa som hybrida eller icke-hybrida) är sannolikt klar långt senare.

I denna rapport görs ett medvetet val om att använda Appelgren et als. (2020) bredare definition av hybrida hot. Definitionen bedöms fånga hotbildens bredd och komplexitet. Författarna skriver vidare att deras breda definition kan bidra till en övergripande problemförståelse och vara relevant även om nya tillvägagångssätt utvecklas. Problemförståelse är något som dessutom träffar denna rapports syfte och mål.

Appelgren et al. (2020) kallar verkställande av hybridhot för hybridangrepp[37] och skriver vidare att det inom hybridangreppet förekommer aktiviteter.[38] I denna rapport används därför ordet *aktivitet* för att beskriva en komponent som samordnat och tillsammans med andra ingår i hybrida hot.

2.3 Förståelsemodell

Hotbilden kan, som tidigare nämnts, innehålla otydligheter och i den kan hybrida hot existera för att uppnå målsättningar i fredstid. Pettyjohn & Wasser (2019) har skapat en modell för att kategorisera antagonistiska aktiviteter i gråzonen.[39] Modellen består av två axlar där den ena handlar om huruvida en aktivitet innehåller fysiskt våld eller hot om våld, alternativt inget sådant. Den andra axeln tar sikte på en statlig antagonistisk aktörs målsättning med viss aktivitet, det vill säga om den är tydlig eller diffus. Detta ger figuren fyra kombinationer enligt följande:

- diffus målsättning – inget våld eller hot om våld
- tydlig målsättning – inget våld eller hot om våld
- diffus målsättning – våld eller hot om våld
- tydlig målsättning – våld eller hot om våld.

Modellen har valts eftersom den är framarbetad av sakkunniga på området och inom ramen för krigsspel i en simulerad gråzonskontext. I anslutning till originalmodellen presenteras ett antal konkreta exempel vilka bidrar till förståelsen för hur kategorisering är gjord och kan göras. Samtidigt är modellen inte heltäckande och den kan kritiseras för att den i stor utsträckning söker förenkla det komplexa. Som exempel kan nämnas att det kan vara förenat med betydande svårigheter att avgöra

[37] Appelgren, J. et al. 2020. *Strategisk verktygslåda mot hybridhot. Ett ramverk för gemensam problemförståelse,* s. 15.
[38] Ibid., s. 23.
[39] Pettyjohn, S L. & Wasser, B. 2019. *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses*, s. 21.

målsättning med en viss aktivitet. Läsaren bör vidare vara medveten om att det kan finnas andra modeller för att kategorisera hybrida hot och att just denna modell är framarbetad utifrån en kontext där ryska aktiviteter och västerländsk respons studerades. Detta till trots kan modellen utgöra ett steg på vägen mot en förståelse för området.

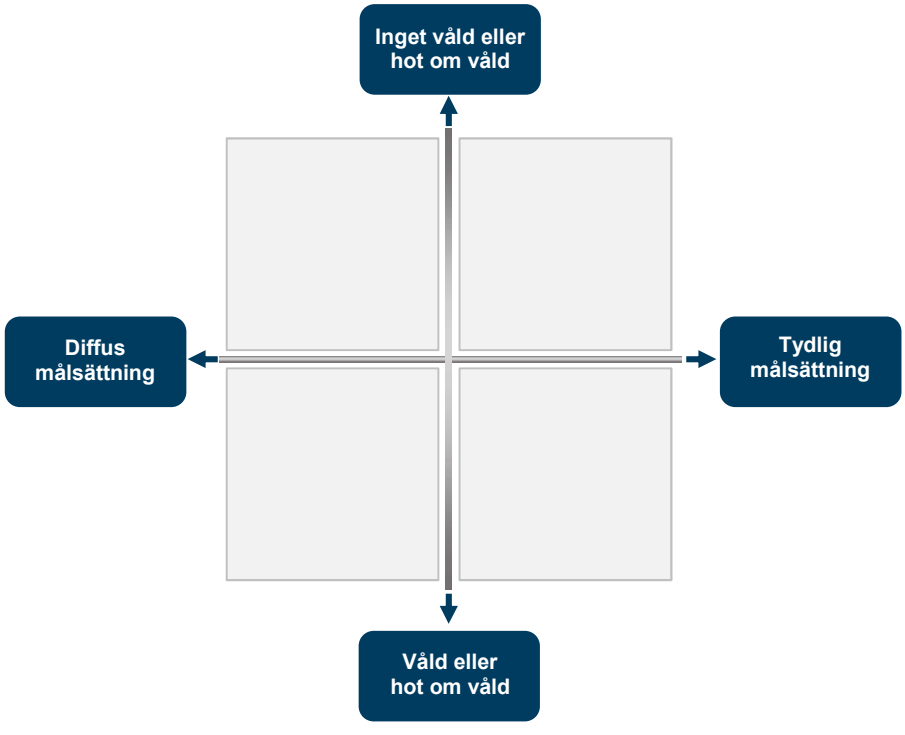

Figur 2: Förståelsemodell.
Fritt efter Pettyjohn & Wasser (2019), s. 22.

I nästföljande del redogörs för modellens fyra kombinationer.

2.3.1 Diffus målsättning – inget våld eller hot om våld

Den övre vänstra delen av figuren representerar aktiviteter utan våldsamma inslag och som pågår på daglig basis. Aktiviteterna har i regel allmänna målsättningar på hög nivå, såsom att stärka en stat samtidigt som andra stater försvagas. Exakt hur de genomförs, samt när och varför, är vid tidpunkten för verkställandet ofta inte känt för den som utsätts. De vardagliga aktiviteter som finns i denna kategori inkluderar bland annat generell propaganda och desinformation spridd genom social media och traditionell media. Aktiviteterna kan genomföras till låg kostnad och med låg risk, vilket gör att de kan användas brett i hopp om att ge utdelning. I ett

kort perspektiv är avsändarens förväntan att aktiviteter i denna kategori har liten eller ingen effekt, utan strävar efter utdelning i ett längre perspektiv.[40]

2.3.2 Tydlig målsättning – inget våld eller hot om våld

Den övre högra delen av figuren inkluderar aktiviteter som fokuserar på specifika mål. Aktiviteter i denna del av figuren kan till exempel handla om att organisera demonstrationer utan våldsinslag, begränsa handel och ekonomiska utbyten samt inblandning i andra länders demokratiska val. Aktiviteterna utgår ofta från att mobilisera de aktörer som sedan tidigare erhållit stöd eller förstärka strömningar som tidigare skapats genom andra långsiktiga och diffusa aktiviteter. Organiserad opinionsbildning kan exempelvis handla om mobilisering av politiska partier, kyrkan, idrottsföreningar, icke-statliga organisationer (NGO:s) och affärskontakter.[41]

2.3.3 Diffus målsättning – våld eller hot om våld

De aktiviteter som innehåller våld eller hot om våld är skarpare till sin karaktär jämfört med de i figurens övre del. I den nedre vänstra delen återfinns diffusa aktiviteter med våldsinnehåll, där det till exempel kan handla om att stödja kriminella eller paramilitära organisationer. Statliga antagonistiska aktörers underrättelsetjänster kan ha nära band till den undre världen i det angripna landet, där individer eller organisationer kan användas som förnekbara agenter för att utföra olika uppgifter. Uppgifterna kan handla om att stärka extremistmiljöer, samla underrättelser eller utöva grovt våld. Vidare kan kriminella organisationer användas för att tjäna pengar, vilket i sin tur kan finansiera andra satsningar som blir svåra att spåra.[42]

2.3.4 Tydlig målsättning – våld eller hot om våld

Den nedre högra delen innehåller riktade aktiviteter som innehåller hot om eller faktiskt användande av våld. Dessa aktiviteter kan komma att brukas om vitala intressen står på spel i en konflikt. Exempelvis kan konventionella militära offensiver vara förklädda till fredsbevarande operationer. I samband med sådan operation kan aktiviteter kombineras, som till exempel cyberangrepp för att störa ut kommunikation och kampanjer för att nå ut med det egna narrativet. Vidare kan miliser förstärkta med konventionella och okonventionella styrkor användas. Ett annat exempel från denna del av figuren kan vara en olaglig annektering av ett geografiskt område där konventionella trupper i uniform men utan nationalitetsbeteckningar används för att säkra territorium. Vidare kan truppförflyttningarna genomföras i

[40] Pettyjohn, S L. & Wasser, B. 2019. *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses,* s. 23.
[41] Ibid., s. 25.
[42] Ibid., s. 26.

sken av vilseledande aktiviteter, såsom militärövningar.[43] Denna del av figuren ligger precis på gränsen till det som kan räknas som krig.

2.4 Anpassad förståelsemodell

Förståelsemodellen av Pettyjohn & Wasser (2019) är inte heltäckande och bjuder vidare på tillämpningssvårighet i fråga om krav på kunskap om bakomliggande målsättningar. I detta avsnitt introduceras därför en polisiärt anpassad förståelsemodell för att kunna studera hotens karaktäristika och vara till stöd i utformningen av scenariobyggstenar. Axeln med hot om eller användande av våld kvarstår med förtydligandet att detta tar sikte på person och/eller egendom samt potentiellt våld eller potentiella hot om våld. Modellen förses vidare med en kategori som handlar om hotet är fysiskt eller icke-fysiskt. Fysiskt i detta sammanhang handlar om hotet (företeelsen) återfinns i den materiella världen och därigenom går att se och ta på. I detta sammanhang bör läsaren ha med sig att även ett ursprungligt icke-fysiskt hot kan ha fysiska effekter.[44] Kategorin återfinns bland annat i Försvarsmaktens (2009) handbok om bedömning av antagonistiska hot. Den anpassade modellen förses vidare med en axel som handlar om en handling utgör brott (är straffbelagd) eller ej. Denna kategori torde vara relevant för just Polismyndigheten, även om det i förekommande fall krävs en utredning för att klargöra specifika omständigheter. Modellen utvecklas och exemplifieras på nästa sida.

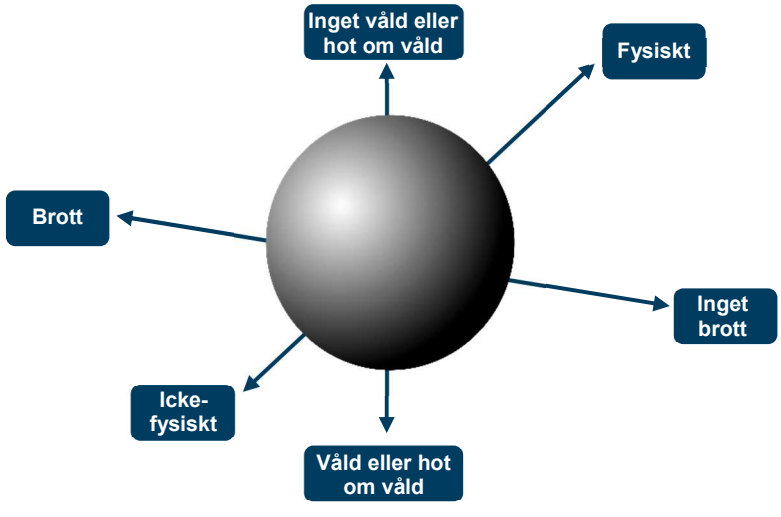

Figur 3: Anpassad förståelsemodell.

[43] Pettyjohn, S L. & Wasser, B. 2019. *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses,* s. 27 f.

[44] Exempelvis: en cyberattack som slår ut elförsörjning eller en våldsuppmaning på internet som leder till fysiska sammandrabbningar.

Den anpassade förståelsemodellens tre axlar delar klotet i åtta åttondelar. Den grå streckade linjen markerar varje sådan åttondel utifrån kategorierna: 1) icke fysiskt, 2) brott, 3) utan våld eller hot om våld.

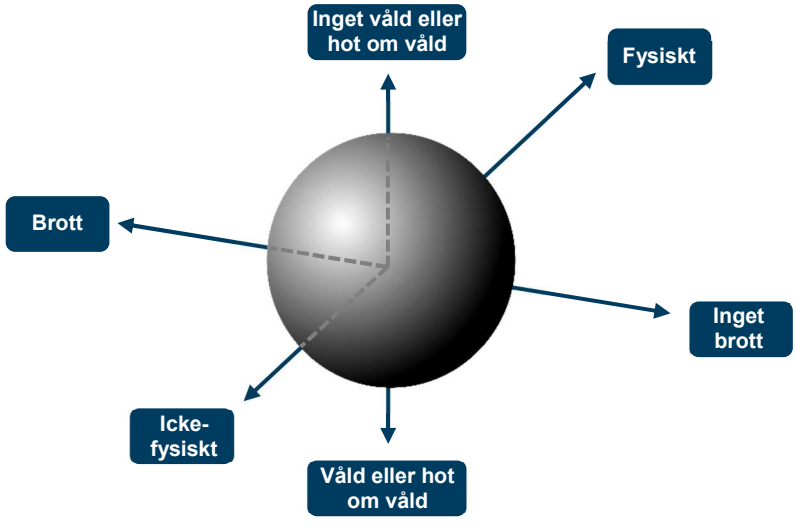

Figur 4: Anpassad förståelsemodell med markerad delmängd (åttondel).
Egen modell.

Ett antagonistiskt hot kan till exempel handla om en drönarattack mot en folksamling. Detta hot inbegriper 1) brottslig handling, 2) fysiskt uppträdande och 3) våld mot person. Hotet utgör en delmängd av den anpassade förståelsemodellens centrumklot och kan visualiseras så här:

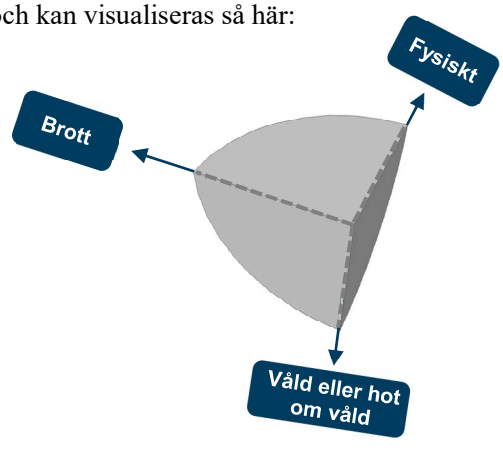

Figur 5: Antagonistiskt hot (drönarattack).
Kategoriserat utifrån den anpassade förståelsemodellen. Egen modell.

3 Utformning av scenario-byggstenar

I detta kapitel introduceras 39 scenariobyggstenar av olika karaktär. Byggstenarna har arbetats fram med utgångspunkt i hotbildsbeskrivning, litteratur och insamlade exempel. Bärande för detta arbete har varit att skapa ett brett utfallsrum med utgångspunkt i frågan om vilken tänkbar statlig antagonistisk verksamhet som Polismyndigheten kan behöva detektera och hantera.

Scenariobyggstenarna beskriver *fiktiva* aktiviteter samt direkta och indirekta effekter av dessa. Beskrivet utfallsrum är inte utformat för att döma av vilken förmåga Polismyndigheten behöver, utan ska istället ses som ett underlag som exempelvis kan ingå i utbildningssammanhang och där kanske tjäna som startpunkt för diskussion om vilken förmåga som är önskvärd.

3.1 Sammanfattning och inplacering

På nästa sida presenteras scenariobyggstenarna samlat och i en tabell. Tabellen utgår från den anpassade förståelsemodellens kategorier och hämtar layoutmässig grund i Försvarsmaktens handbok bedömning antagonistiska hot (2009) med dess konkretiseringsexempel.

Den fysiska kategorin handlar om huruvida hotet (företeelsen) återfinns i den materiella världen och därigenom skulle gå att se och ta på. Med andra ord inte de eventuella direkta eller indirekta effekter som kan följa av hotet. Kategorin våld eller hot om våld handlar om huruvida scenariobyggstenen innehåller fysiskt våld (mot person eller egendom) eller hot om våld, alternativt om detta är byggstenens potentiella användningsområde eller sammanhang. Brott anges utmed glidande skala. Detta eftersom det i något fall kan vara svårt att med bestämdhet avgöra om visst handlande hade utgjort brott eller inte.

Scenariobyggstenarna som presenteras är numrerade med en siffra inom hakparentes. Numreringen bygger på den ordning vari byggstenarna presenteras. Numreringen återfinns i scenariernas (kapitel 4) löptext för att göra det möjligt att spåra vilka scenariobyggstenar som använts och på vilken plats. Tabellen syftar till att skapa överblick och vara till stöd i den fortsatta läsningen.

Tabell 2: Antagonistiska hot. Rapportens scenariobyggstenar nedbrutna i olika grad av konkretisering.

	Kategorisering			Scenariobyggsten	
ANTAGONISTISKA HOT	Fysiska	Våld eller hot om våld	Tydligt brott ↑ ↓ Otydligt/ inget brott	Drönarattack	[1]
				Sabotage mot nätstation	[2]
				Sabotage mot vattenförsörjning mm	[3]
				Arrangerade olyckor	[4]
				Bombhot	[5]
				Beslag av militär materiel	[6]
				Vapen till kriminella grupper	[7]
				Våldsverkare	[8]
				Paramilitär träning	[9]
				Militärt uppträdande vid gräns	[10]
				Militära styrkedemonstrationer	[11]
		Inget våld eller hot om våld	Tydligt brott ↑ ↓ Otydligt/ inget brott	Drönare med störsändare	[12]
				Lastbilar med störsändare	[13]
				Lagringsmedia med skadlig kod	[14]
				Flygblad och affischering	[15]
				Påträngande hembesök	[16]
				Köp av polisuniformer	[17]
				Flyktingström	[18]
				Fastighetsuppköp	[19]
	Icke-fysiska	Våld eller hot om våld	Tydligt brott ↑ ↓ Otydligt/ inget brott	Hot mot anställda	[20]
				Underblåsta ordningsstörningar	[21]
				Aktiva bidrag till oroligheter	[22]
				Koordination av sammankomster	[23]
				Manipulerat videoklipp	[24]
				Indirekt våldsuppmaning	[25]
				Förtäckta hot	[26]
				Ryktesspridning	[27]
		Inget våld eller hot om våld	Tydligt brott ↑ ↓ Otydligt/ inget brott	Mejl med skyddsvärd information	[28]
				Cyberattack mot elförsörjning	[29]
				Cyberattack mot public service	[30]
				Cyberattack mot finanssektorn	[31]
				Cyberattack mot kommunikation	[32]
				Målinriktat nätfiske	[33]
				Nätfiske	[34]
				Inhämtning via sociala medier	[35]
				Misskreditering	[36]
				App med rapporteringsfunktion	[37]
				Diplomatiska utspel/påtryckningar	[38]
				Uppgiftsförfrågningar	[39]

3.2 Scenariobyggstenar

I denna del kategoriseras och presenteras scenariobyggstenarna utifrån den anpassade förståelsemodellens kombinationer rörande våldsinnehåll och fysisk/icke-fysisk i enlighet med hur dessa tidigare beskrivits. Brottskategorin utelämnas. Detta eftersom det i något fall kan vara svårt att med bestämdhet och utan utredning avgöra om visst handlande hade utgjort brott eller inte. Det kan vidare vara så att någon scenariobyggsten innehåller omständigheter som gör att den kan uppfattas tangera annan kategori vid sidan av den aktuella.

3.2.1 Fysiska hot – våld eller hot om våld

Drönarattack [1]
Flera tekniskt avancerade drönare flyger mot en folksamling och exploderar. Många människor dör och flera skadas.

Sabotage mot nätstation [2]
En nätstation med två ställverk saboteras med omfattande strömavbrott som följd. Anmälningsupptagande polispatrull noterar uppklippta staket och vid brottsplatsundersökningen hittas rester av sprängmedel. Den forensiska analysen visar att sprängmedelsresterna har sitt ursprung hos en statlig antagonistisk aktör.

Sabotage mot vattenförsörjning m.m. [3]
Sabotage mot tjänster för vattenförsörjning och avlopp samt knutpunkter för transporter. Dricksvattenförsörjning slås ut i flera städer och transporter försvåras inom vissa geografiska områden.

Arrangerade olyckor [4]
Ett antal olyckor inträffar som är svåra att finna förklaringar till. Det rör sig bland annat om vägtrafikolyckor där någon har kastat ned föremål från viadukter samt om tågurspårningar. Obekräftade uppgifter gör gällande att någon vill testa blåljusresursernas förmåga/kapacitet, kartlägga taktik och trötta ut.

Bombhot [5]
Skyddsvakter hittar bombliknande föremål i anslutning till ett antal civila skyddsobjekt, som därmed utryms. Polisens nationella bombskydd kallas till platserna för att undersöka föremålen. Undersökningarna visar att det rör sig om attrapper.

Beslag av militär materiel [6]
Vid en husrannsakan hittas kompletta soldatutrustningar innehållandes uniform (utan insignier), kroppsskydd, automatvapen, truppminor, sprängmedel och annan militär utrustning.

Vapen till kriminella grupper [7]
En proxygrupp står för fysisk distribution av automatvapen och pistoler till kriminella i flera av landets utsatta och särskilt utsatta områden.

Våldsverkare [8]
I samband med ett våldsamt upplopp grips två personer som visar sig vara nyligen inresta i landet. Efter underrättelsearbete framkommer uppgifter om att dessa två har tidigare bakgrund i en statlig antagonistisk aktörs militära specialförband.

Paramilitär träning [9]
En grupp svenska extremister deltar i ett paramilitärt träningsläger hos en statlig antagonistisk aktör. Utbildningen lägger grund för våldsutövning och innehåller bland annat moment som sprängtjänst, vapentjänst och stridsparsstrid i urban miljö.

Militärt uppträdande vid gräns [10]
Som ett led i en militär eskalering uppträder en statlig antagonistisk aktör med sina stridskrafter nära den svenska gränsen. Aktören utövar strategisk avskräckning genom att dagligen och aggressivt visa upp sin militära förmåga.

Militära styrkedemonstrationer [11]
En statlig antagonistisk aktör flyttar fram sina militära resurser. Styrkedemonstrationer, med övningar till sjöss och i luften, är del av förberedelse för upptrappning.

3.2.2 Fysiska hot – inget våld eller hot om våld

Drönare med störsändare [12]
Flera drönare hovrar ett hundratal meter över ett visst geografiskt område. Larmcentraler och andra samhällsviktiga aktörer noterar att GPS-signaler saknas i just detta område.

Lastbilar med störsändare [13]
Lastbilar och trailers parkeras på olika platser i Sverige. Fordonen innehåller störsändningsutrustning som slår ut radiosignaler i de aktuella områdena.

Lagringsmedia med skadlig kod [14]
USB-minnen placeras på parkeringsplatser och utanför entréer till polisstationer. Minnena är märkta med text som gör att flera anställda plockar upp och tar med dem in till arbetet. USB-minnena ansluts till det nätverk som är målet för angreppet och anställda för in skadlig kod ovetandes.

Flygblad och affischering [15]
I flera lokalpolisområden noteras ökad affischering och utdelning av flygblad i brevlådor. Målet med de fysiska produkterna tycks vara att legitimera en nyetablerad proxygrupp. I samband med ett fordonsstopp påträffas flera buntar av de aktuella flygbladen. Den kontrollerade föraren är utländsk medborgare (statlig antagonistisk aktör) och knuten till proxygruppen.

Påträngande hembesök [16]
Lokala politiker söks upp i sina hem av representanter för nyetablerade proxygrupper. Besöken genomförs inom ramen för lobbying men politikerna beskriver representanternas besök som påträngande. De känner sig dock aldrig hotade även om de beskriver de plötsliga fysiska besöken som obehagliga.

Köp av polisuniformer [17]
En privatperson tar emot 120 svenska polisuniformer som han beställt. Uniformerna har sytts upp av ett företag i Asien med utgångspunkt i tillhandahållna fotografier samt de bilder och uppgifter som finns i Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisens uniformer (FAP 798-1).

Flyktingström [18]
Situationen i ett grannland är allvarlig vilket gör att många människor söker sig till Sverige. En statlig antagonistisk aktör stödjer flyktingvågen på fysiska sätt och drar nytta av situationen för att destabilisera de svenska strukturerna.

Fastighetsuppköp [19]
En journalistisk kartläggning visar att ett företag med stark koppling till ledarskiktet hos en statlig antagonistisk aktör köpt upp och börjat bruka ett stort antal fastigheter i anslutning till militärt viktiga och strategiska platser i Sverige.

3.2.3 Icke-fysiska hot – våld eller hot om våld

Hot mot anställda [20]
Flera polisanställda får ta emot telefonsamtal med dödshot syftande till att få dem att utföra eller underlåta att utföra vissa handlingar. Även anhöriga till anställda får ta emot hot. Dödshoten levereras och uttalas på ett så sofistikerat sätt att de framkallar reell rädsla och dessutom leder till att flera av de hotade väljer att inte rapportera.

Underblåsta ordningsstörningar [21]
På internet verkar en statlig antagonistisk aktör dolt med syfte att orsaka våldsamheter i det fysiska rummet. Tillvägagångssättet går ut på att piska upp stämningen med riktade budskap, desinformation, rykten och svartmålning.

Aktivt bidragande till oroligheter [22]
I samband med en nationell särskild händelse med fokus på inre utlänningskontroll framkommer uppgifter om att en statlig antagonistisk aktör uppmanat en proxygrupp att resa in i landet och delta i våldsamma aktiviteter.

Koordination av sammankomster [23]
En så kallad trollfabrik med koppling till en statlig antagonistisk aktör använder sig av uppmaningar i sociala medier för att få två rivaliserande grupper att bege sig ut i samhället och delta i våldsamma protester mot varandra.

Manipulerat videoklipp [24]
Ett manipulerat videoklipp med våldsinslag får stor spridning på internet. Bakgrunden till klippet är att en polispatrull gjort ett ingripande mot en person som inledningsvis betvingades med batong för att *sedan* handfängslas. Till platsen kom även personer ur en proxygrupp som dokumenterade ingripandet med kamerautrustning. Det manipulerade klippet visar platsen för ingripandet, och hur personen ser ut att bli brutalt misshandlad med batong *efter* att ha belagts med handfängsel.

Indirekt våldsuppmaning [25]
En ung man berättar i förhör att några personer med tv-kameror erbjudit honom betalning för att kasta sten mot polis och räddningstjänst.

Förtäckta hot [26]
Polismyndigheten ska svara på en remiss med förslag om att begränsa möjligheten för proxygrupper att verka i landet. Myndigheten vet att frågan är känslig och att otillbörlig påverkan kan förekomma. Några av de som bereder svaret får ta emot anonyma telefonsamtal med karaktären av: ”Jätteroligt att din son trivs så bra i skolan och vad bra att han slutar redan klockan 12 på fredagarna”. De berörda upplever att samtalen innehåller förtäckta hot (om våld).

Ryktesspridning [27]
På internet sprids falsk information om att Säkerhetspolisen har säkra rapporter som talar för att ett våldsattentat ska ske på en viss plats och vid en viss tidpunkt.

3.2.4 Icke-fysiska hot – inget våld eller hot om våld

Mejl med skyddsvärd information [28]
Skyddsvärd information om polisiärt kritiska sårbarheter skickas till en proxygrupp. Det elektroniska vidarebefordrandet har föregåtts av att en statlig antagonistisk aktör värvat insiders på rad olika funktioner inom myndigheten.

Cyberattack mot elförsörjning [29]
En större cyberattack riktas mot energisektorns digitala infrastruktur. Eftersom elproduktion och eltransmission är grundläggande för i princip all annan verksamhet påverkas även bland annat telekommunikation och finansiella tjänster.

Cyberattack mot public service [30]
En omfattande cyberattack slår ut public services nationella sändningar. Attacken kommer från en stor mängd servrar utanför Sveriges gränser och sätts samman med ett stort avslöjande om en statlig antagonistisk aktörs förehavanden.

Cyberattack mot finanssektorn [31]
En omfattande och riktad cyberattack slår ut flera av de svenska bankernas webbplatser och appar samt betaltjänsten Swish.

Cyberattack mot kommunikation [32]
En cyberattack mot kritisk kommunikationsinfrastruktur slår ut mobil telekommunikation i några geografiska områden.

Målinriktat nätfiske [33]
Ett fåtal anställda vid Polismyndigheten får mejl från vad som ser ut att vara en välkänd och betrodd källa (kontakt i den anställdes Outlook). I mejlet uppmanas den anställde att besöka en viss webbplats som vid en första anblick ser ut som en autentisk sådan för att där skriva in sina användaruppgifter. Sammantaget är det uppenbart att utskicket föregåtts av en kartläggning av mejlmottagaren.

Nätfiske [34]
Ett massmejlutskick går ut till ett stort antal anställda vid Polismyndigheten. Mejlen ser ut att komma från en välkänd och betrodd källa. Mejlen är skickade med hopp om att få mottagarna att klicka på en länk och sedan lämna ifrån sig personlig information som användarnamn och lösenord.

Inhämtning via sociala medier [35]
I en sluten grupp på Facebook börjar det komma udda förfrågningar till det tusentalet poliser som är medlemmar där. De till synes oskyldiga förfrågningarna kommer på oklanderlig svenska från personer som verkar ha goda kunskaper om verksamhetsområdet och kan föra sig med rätt yrkesjargong. Frågeställarna har skapat profiler som ger dem legitimitet när de bedriver sin aktivitet i det slutna forumet. Först efter en tid fattas misstanke om att kartläggning pågår.

Misskreditering [36]
Flera polisanställda blir uthängda på internet där de beskrivs som moraliskt och kriminellt klandervärda. Uthängningen har stor psykologisk effekt på de anställda. Även anhöriga drabbas och många tar mycket illa vid sig av hur de porträtteras och senare smutskastas i bland annat sociala medier.

App med rapporteringsfunktion [37]
En applikation (app) blir snabbt populär. Appen bygger på att användarna deltar i tävlingar med möjlighet till social bekräftelse och att vinna fina priser. Idén är enkel och bygger på att unga användare får olika uppdrag som ska rapporteras. Ett av uppdragen går ut på att i realtid och med aktiverad positionering skicka in bild och film på alla de svenska poliser och polisfordon de kan se.

Diplomatiska utspel/påtryckningar [38]
En stats Sverigeambassadör gör flera aggressiva uttalanden mot Sverige. Relationerna når bottennivåer och situationen utvecklar sig så småningom till ett handelskrig med fler nationer blir inblandade. Vidare sker påtryckningar mot makthavare med hjälp av elektroniskt stulna och förvanskade uppgifter.

Uppgiftsförfrågningar [39]
Polismyndighetens informationsförvaltningar tar emot flertalet mejl med frågor om att få del av uppgifter ur allmänna handlingar. Flera av de uppgifter som begärs

ut ligger på gränsen till sekretess, men eftersom offentlighet är huvudregeln lämnas mycket ut. Lägesbilder ger intryck av att det skulle kunna handla om en kartläggning av totalförsvarets förmåga och kapacitet.

4 Scenarier

Det är ohanterligt att försöka fånga upp varje tänkbar händelse- eller omvärldsutveckling i scenarier. Därför finns det behov av att avgränsa, samtidigt som scenariouppsättningen bör spänna upp ett utfallsrum som är relevant och så stort som möjligt.[45] Ett sätt att utveckla scenarier hade kunnat vara att arbeta fram dem utifrån de kombinationer som förståelsemodellen av Pettyjohn & Wasser (2019) uppvisar. Detta hade kunnat medföra ett renodlat scenario för varje kombination i modellen. Scenarier som i sådant fall kunnat kallas: ”tydlig målsättning med våldsinslag”, ”diffus målsättning inget våldsinslag” osv.

Samtidigt beskrevs hotbilden i termer av en kombination av olika fysiska och ickefysiska aktiviteter inom ramen för otydliga och komplexa skeenden. Detta talar för en ansats som omhändertar en mångfald av aktiviteter inom ramen för varje scenario. I scenarioframtagningsprocessen har funnits en strävan att skapa relevanta scenarier som ska täcka stora delar av den mångfacetterade polisverksamheten. Det innefattar inte bara kärnverksamhet[46] utan också sådan verksamhet som till exempel Polismyndighetens IT-avdelning, kommunikationsavdelning, säkerhetsavdelning och rättsavdelning bedriver.

Mot denna bakgrund används en bred uppsättning fiktiva scenarier vars innehåll är tänkta att beröra Polismyndighetens många olika verksamheter. Förhoppningen är att de ska vara relevanta för polisuppdraget på såväl lokal, regional som nationell nivå.

Scenarierna har i några fall fyllts med åtskilliga aktiviteter som äger rum under en begränsad tid. Detta behöver naturligtvis inte stämma med vad som skulle kunna hända, då förlopp kan pågå under såväl längre som kortare tid och med varierad intensitet.

För att underlätta läsning och spårbarhet redovisas byggstenarnas nummer (inom hakparentes) i den löpande scenariotexten.

[45] Jonsson, D. 2017. *Att använda scenarier i planering för civilt försvar,* s. 18.
[46] SFS 1984:387. Polislag. Stockholm: Justitiedepartementet, 2 §.

4.1 Sammanfattning av scenarierna

I kapitlet presenteras ett övergripande kontextscenario som sträcker sig över en tolvmånadersperiod. Kontextscenariot beskriver en fiktiv och framtida omvärld i termer av säkerhetspolitisk situation och samhällsutveckling. Vidare presenteras sex tematiska händelsescenarier med kortare tidshorisont. Dessa ska läsas med utgångspunkt i kontextscenariot men åtskilda från övriga händelsescenarier. Scenarierna har följande huvudsakliga innehåll:

Kontextscenario
Kontextscenariot beskriver den ansträngda säkerhetspolitiska situation som råder i svenskt närområde. Vid sidan av dolda angrepp mot svensk infrastruktur och militära styrkedemonstrationer över Östersjön bryter det också ut oroligheter i ett grannland. Situationen får utrikes- och inrikespolitiska följdverkningar för svensk del.

Händelsescenario A – det breda angreppet
Hela det svenska samhället är måltavla för den statliga antagonistiska aktörens aktiviteter i detta scenario. Bland scenariobyggstenarna finns: olyckor, våldsamma demonstrationer, elavbrott, desinformation, diplomatiskt utspel och cyberattacker.

Händelsescenario B – informationsinhämtning
Scenariot börjar med inhämtning som syftar till kartläggning. Polismyndigheten är måltavla och blir vid sidan av cyberattacker även utsatt för nätfiske. Här finns också insiderproblematik, bombhot, smutskastning och hot mot anställda.

Händelsescenario C – organiserad brottslighet
Scenariot beskriver fall av sofistikerad beskyddarverksamhet med bland annat systematiska hot mot målsägare och vittnen. Vidare innehåller scenariot störsändning från drönare och lastbil.

Händelsescenario D – ordningsstörningar
Ordningsstörningar med skadegörelse, plundring och våldsamma konfrontationer sprider sig över landet. Utlösande faktor sägs vara ett videoklipp, som senare visar sig vara manipulerat. En statlig antagonistisk aktör underblåser oroligheterna.

Händelsescenario E – skyddsobjekt
Vid en husrannsakan i ett fritidshus hittas svenska polisuniformer tillsammans med militär utrustning. Huset ligger i anslutning till ett skyddsobjekt och vid närmare kontroll av ägaren upptäcks att denne köpt upp flera andra liknande fastigheter. Senare förekommer bombhot mot civila och militära skyddsobjekt.

Händelsescenario F – terrorattack
Ett fejkat budskap om en nära förestående terrorattack vilseleder många människor samtidigt som det skapar oro och förvirring. Scenariot innehåller vidare en terrorattack med stort skadeutfall. Uppgifter gör gällande att attacken är statligt sanktionerad.

4.2 Kontextscenario

Den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde är ansträngd. Det sker en rad dolda angrepp såsom mindre cyberattacker och sabotage på olika samhällsfunktioner i landet. Angreppen förefaller främst ske mot VA-anläggningar och transportnoder [3]. I Östersjöområdet förstärker den statliga antagonistiska aktören sina stridskrafter samtidigt som den flyttar fram förmågor och ökar sin militära övningsverksamhet med aggressiva styrkedemonstrationer [11]. Den militära eskaleringen märks tydligt mot slutet av den angivna tidsperioden då svenskt luftrum och territorialvattengräns avsiktligen kränks mer eller mindre dagligen [10]. Flygningar sker ofta med avslagna transpondrar. Det går inte att peka på något konkret militärt hot mot Sverige, trots att den ansträngda situationen mycket väl skulle kunna utgöra förstadiet till en regional konflikt.

”Interna oroligheter” bryter ut i ett grannland till Sverige. Flera konkreta omständigheter pekar på att det inträffade i själva verket är subversiv antagonistisk verksamhet noga orkestrerad av samma statsaktör som står för den ökade militära närvaron. En brutal våldsvåg sveper fram över grannlandet och tillsammans med flera omstörtande aktiviteter uppstår så småningom en flyktingström i vilken människor söker sig till Sverige och andra närliggande länder för skydd [18]. Gränskontroller upprättas i svenska hamnar och på flygplatser och med det följer bland annat identifiering, personkontroll och registrering.

En allt mer konfrontativ retorik från den statliga antagonistiska aktören tar stor plats i massmedier. Uttalandena handlar om flyktingvågen och det sker diffusa antydningar om att Sverige skyddar de ”brottslingar” som flytt grannlandet. Bland svensk befolkning och politiska företrädare utvecklas efter hand ett polariserat läge och en infekterad debatt rörande frågor om flyktingsituationen och Sveriges roll i Östersjön. En grupp menar att det är helt centralt att värna svensk självständighet och inte böja sig för säkerhetspolitiska påtryckningar från annan stat, medan en annan grupp förespråkar långtgående kompromisser och förhandlingar. En liknande polariserad situation uppstår i frågan om svenskt flyktingmottagande.

Medborgarrörelser mobiliseras och växer sig starka i kölvattnet av händelseutvecklingen. Det blir mer och mer tydligt att det finns avgrundsdjupa klyftor mellan olika gruppers uppfattning och en ovilja att ens mötas för samtal. Bilden av Sverige som ett land i djup kris och med en politisk ledning som tappat både förstånd och kontroll får fäste i flera utländska medier. Dessutom utsätts regeringen och dess myndigheter för så gott som dagliga diplomatiska, politiska, ekonomiska och psykologiska påtryckningar [38]. Handelsförbindelser försämras, med import- och exportförbud av flera olika varor. Flera samhällsdebattörer menar att det i detta läge inte är orimligt att tro att den statliga antagonistiska aktören vill underminera och rubba förtroendet för politik och förvaltning för att i förlängningen lamslå och fördröja beslutsfattande.

Under perioden noterar de svenska civila och militära underrättelsetjänsterna att den statliga antagonistiska aktörens underrättelseverksamhet ökar i Sverige. ”Sovande” celler med underrättelseofficerare, det vill säga personer som i ett tidigare stadium ofta levt med falsk identitet och bakgrund men som nu står redo att utföra uppdrag, börjar sakta vakna till liv.

4.3 Händelsescenario A – det breda angreppet

Det är vinter och sedan några veckor tillbaka har två polisregioner drabbats av ett antal svårförklarliga olyckor [4], vilket har lett till ökad belastning på Polismyndigheten, de kommunala räddningstjänsterna och ambulanssjukvården i områdena. Det handlar bland annat om tågurspårningar och förare som förlorat kontrollen över sina bilar. Olyckorna betraktas inledningsvis som enskilda, men efter fördjupade utredningar framkommer omständigheter som pekar på att de kan höra samman. Samtidigt sprids många rykten om olyckorna på internet, vilket ger upphov till en utbredd rädsla och upplevd otrygghet bland många människor över hela landet.

Den rådande flyktingsituationen binder åtskillig polispersonal till arbete relaterat till flyktingmottagandet och den redan ansträngda personalsituationen blir inte bättre av att flera spontana allmänna sammankomster uppstår vid exempelvis gränsövergångar. I en av polisregionerna utbryter våldsamheter vid en övergång och flera poliser och demonstranter skadas.

Grävande reportrar vid public service publicerar uppgifter som pekar på att våldsamheterna sannolikt är ett resultat av att en statlig ”trollfabrik” skapat och modererat två motsatta Facebookgrupper med hundratusentals medlemmar vardera. Respektive grupps sida på sociala medieplattformar har fyllts med desinformation som ger stöd åt den egna uppfattningen. Den fysiska sammandrabbningen vid gränsövergången verkar höra samman med att ett arrangemang organiserats i respektive Facebookgrupp [23].

Kort efter publiceringen drabbas public service av en omfattande och sofistikerad cyberattack som slår ut de nationella digitala sändningarna under två timmars tid [30]. Under sändningsuppehållen publiceras ett diplomatiskt utspel från den statliga antagonistiska aktörens Sverigeambassadör som uttrycker att svenska journalister lider av paranoia och att kulturministern har ett ansvar att ”ta dem i örat”.

En vinterdag när kylan är som bittrast, slås en stamnäts- och en regionnätsstation ut i Mälardalen [2]. Samtidigt sker sabotage mot ett stort kraftvärmeverk i Stockholm. Flera hundra tusen människor står plötsligt utan värme och el. För vissa abonnenter varar avbrottet i flera dygn. Polisen rubricerar händelserna vid nätstationerna som grovt sabotage och i den tidiga förundersökningen framkommer uppgifter som pekar på att det kan vara gärningsmän med lös koppling till den statliga

antagonistiska aktören. Elavbrotten leder till allvarliga följder för många boende i Mälardalen. En av många konsekvenser är att den spårbundna trafiken står still och människor därför får det svårt att ta sig till exempelvis arbetsplatser och skolor.

Transportnäring och bilpendlare drabbas då det inte går att tanka som vanligt eftersom bensinstationernas drivmedelspumpar är eldrivna. Den stränga kylan och uteblivna elen gör vidare att polis och räddningstjänst rycker ut på många ärenden. Vid sidan av att lagföra, arbetar de ingripande patrullerna i många fall också med att avvärja straffbelagda handlingar, till exempel att hyresgäster lagar mat över öppen eld på sina balkonger.

Inte lång tid efter detta elavbrott är det dags för ett nytt. Den här gången är det en omfattande cyberattack mot Svenska kraftnäts regionnätsdriftcentral vilket bland annat slår ut elförsörjningen och leder till följdverkningar på många andra områden [29]. För stockholmarna går hela den kommande våren i elavbrottens tecken, vilket bland annat bidrar till upprördhet och irritation mot aktörer på energiområdet och mot den politiska ledningen.

Under senvåren drabbas flera stora banker och försäkringsbolag av cyberattacker. Elektroniska betalsystem slås ut och plötsligt är kontanter det enda fungerande betalningsmedlet [31]. Situationen leder till att flera handlare stänger sina butiker i väntan på att systemen ska börja fungera igen. Det uppstår ordningsstörningar utanför flera livsmedelsbutiker och från flera håll rapporteras om inbrott och plundring. Samma sak drabbar apoteken när desperata människor är på jakt efter medicin.

4.4 Händelsescenario B – informationsinhämtning

Informationsförvaltningar vid Polismyndigheten noterar att det kommer in en hel del ”udda förfrågningar” med begäran om att få ta del av uppgifter ur allmänna handlingar [39]. Förfrågningarna kommer från personer som utger sig för att vara forskare eller studenter vid utländska universitet och behöver informationen till sina forskningsprojekt och studier. Avsändarna skriver att de jämför polisväsenden i olika länder och att de därför behöver information om olika förmågor och resurser i regioner. Deras frågor handlar till exempel om polisiär kapacitet som antal radiobilar i tjänst under vissa tider, bemanning på vissa sektioner, utrustningsfrågor och stationeringsorter.

Kort därefter får Polismyndighetens verksamhetsskydd uppgifter om att liknande förfrågningar nått många av de poliser som är aktiva i sociala medier, däribland Twitter. Poliser bakom öppna och anonyma konton har visat sig villiga att dela med sig av erfarenheter från sin vardag. Det visar sig vidare att flera frågor också gått ut i de sociala plattformarnas meddelandefunktioner vilket gjort att många

konversationer skett dolt och med flera användare samtidigt. Dessutom framkommer uppgifter om misstänkt inhämtningsaktivitet i en sluten Facebookgrupp med tusentals poliser som medlemmar. Det visar sig att en handfull personer utan polisbakgrund blivit inbjudna. Med upparbetade profiler och rätt yrkesjargong har de främmande användarna kunnat rikta frågor och bedriva informationsinhämtning under en längre tid [35].

Polisanställda hittar USB-minnen på parkeringsplatser och vid entréer till polisstationer runtom i landet [14]. Minnena är märkta med texter som exempelvis ”JFUL”, ”IB”, och ”NOA”. Här finns även minnen märkta med K-nummer. Flera upphittare tar med sig USB-minnena och stoppar dem i sina arbetsstationer. Andra tar direkt kontakt med verksamhetsskyddet. Under denna period skickas också många vilseledande mejl till polisanställdas privata och arbetsrelaterade adresser [34]. I några fall är mejlen sofistikerade och ser ut att vara skickade från kontakter i respektive kontaktbok [33]. Mejlen ser trovärdiga ut och flera av mottagarna klickar vidare på de länkar eller webbplatser som finns inbäddade, vilket leder till att några lämnar ifrån sig sina användaruppgifter.

Under denna period upptäcks också flera olovliga dataslagningar och saknade dokument. Sammantaget fattas misstanke om att det finns insiders på centrala platser inom myndigheten. De misstänkta har bland annat åtkomst till skyddsvärd information om myndighetens sårbarheter [28]. Några veckor efter mejlutskicken sker en serie cyberattacker och fysiska angrepp på infrastruktur vilket bland annat leder till avbrott på fasta och mobila telekommunikationstjänster i hela landet [32]. Det inträffade innebär påverkan på Rakel, mobiltelefoni och flera polisiära IT-system.

Några månader efter upptäckten av infiltration i den slutna Facebookgruppen framkommer uppgifter om att flera av landets lokalpolisområdesanställda och deras anhöriga fått ta emot dödshot [20]. Hoten avviker från det som annars kan förekomma, eftersom de bygger på att de som uttalat dem verkar ha kartlagt personerna noga. Den gemensamma nämnaren tycks vara att de hotade eller någon i deras närhet engagerat sig i stöd för flyktingmottagande och bibehållen svensk säkerhetspolitisk självständighet. Samtidigt utsätts många av landets kommunpoliser och lokalpolisområdeschefer för digitala smutskastningskampanjer med oklart syfte [36]. Smutskastningarna tar avstamp i tidigare intervjumaterial som redigerats hårt och till oigenkännlighet, där de smutskastade och deras verksamhet framställs i dålig dager. Det förvanskade materialet får snabbt stor spridning på internet. Materialet publiceras tillsammans med många känsliga personuppgifter och bilder på de aktuella personerna. Flera av de utsatta begär omplacering. Situationen för landets poliser är allt annat än bra, och det gäller även organisationen som sådan. Intern polarisering uppstår med poliser, civila och chefer som anklagar och misstänkliggör varandra med utgångspunkt i vem som bär ansvar för den uppkomna situationen.

4.5 Händelsescenario C – organiserad brottslighet

Framåt sommaren finner den grova organiserade brottsligheten nya metoder med ett hittills okänt modus operandi. Den klassiska beskyddarverksamheten, som tidigare drabbat lokala företagare i utsatta områden, flyttar ut till närliggande områden och privatpersoner i radhus- och villakvarter. Priset för att brandsäkra en fastighet ligger på några tusen per månad. Betalning sker i kryptovaluta. Polisen är väl medveten om att verksamheten pågår men har svårt att beivra utpressningsbrotten eftersom det är svårt att spåra transaktioner samtidigt som de drabbade inte vågar vittna. Systematiska hot mot vittnen och målsägare gör att brott som grov utpressning och övergrepp i rättssak i det närmaste blir omöjliga att utreda. Vidare verkar de kriminella hela tiden tyckas veta var polisen befinner sig, något som kan ha med en nylanserad mobiltelefonapplikation att göra [37]. Situationen blir inte bättre av att det förekommer rykten om att vissa poliser kan vara inblandade i den organiserade utpressarverksamheten. Ryktena tar bland annat avstamp i en serie falska mejl från det som ser ut att vara riktiga polisadresser (@polisen.se). Debatten om att svensk polis är korrupt och tar emot mutor tar fart.

I några av de områden där polisen försöker få bukt med utpressningsproblematiken observeras allt fler drönare. Tidigare har drönarna varit ett naturligt inslag som rekognoserings- och förvarningsverktyg för kriminella, men nu har de börjat uppträda flera tillsammans och på lägre höjder. Drönarna drar uppmärksamhet till sig eftersom de rör sig synkroniserat som små svarta prickar på himlen. Kort efter observationerna tappar Polisens regionsledningscentral GPS-positionering på de radiobilar som befinner sig i de geografiska områdena. Sjukvårdsledningen rapporterar om samma problematik gällande ambulanser och akutbilar och liknande rapporter kommer från räddningstjänstens ledningscentral [12].

Vid sidan av problem med GPS-signaler förekommer också störningar i Rakelnätet på flera platser runt om i landet. Störningarna sätts i samband med uppställda lastbilar på strategiska platser, exempelvis i anslutning till basstationer. Två av varandra oberoende anmälare berättar om observationer från platser där lastbilarna stått uppställda. Den ena har skymtat lastbilens innanmäte i samband med att bakdörrarna öppnades och talar om kablar och en massa blinkande teknisk utrustning som såg suspekt ut. Den andre anmälarens uppgifter handlar om ett högt surrande ljud från den parkerade lastbilen [13].

4.6 Händelsescenario D – ordningsstörningar

Sommaren inleds med att gängkriminaliteten i flera av Stockholms och Göteborgs särskilt utsatta områden tar ordentlig fart. Siffrorna över vapenbeslag skjuter i höjden och det förefaller också som att de kriminella gängen blivit tyngre beväpnade [7]. Senare under sommaren sprider sig oroligheterna från storstäderna till övriga landet och till städer som Örebro, Växjö, Linköping, Borlänge och Östersund. Vid sidan av systematisk skadegörelse på motorfordon och plundring av igenbommade butiker sker också regelrätta upplopp och våldsamma konfrontationer mellan polis och ungdomar. Områdespoliser noterar omfattande affischering [15] och får uppgifter om att hembesök med påtryckningar förekommer [16].

Utlösande faktor sägs vara ett manipulerat videoklipp som visar hur en polisman grovt misshandlar en handfängslad yngre man [24]. Obekräftade uppgifter gör gällande att det är en tvivelaktig medborgarrättsrörelse med starka kopplingar till den statliga antagonistiska aktören som skapat och spridit filmen. Efter ungefär en vecka lugnar situationen ner sig och i kölvattnet av uppploppen visar det sig att några av de anhållna är utländska våldsverkare utan permanent hemvist i landet [8]. Vidare står det klart att okända personer erbjudit ungdomar pengar för att bränna bilar, så att de ska kunna fånga detta på film [25].

Flera underrättelser gör gällande att det troligen är den statliga antagonistiska aktören som underblåst den sociala oron i de utsatta områdena [21]. I samband med en nationell särskild händelse med fokus på inre utlänningskontroller identifieras flera personer med band till proxygrupper [22]. Problemen uppmärksammas så småningom politiskt och Polismyndigheten blir en av flera remissinstanser gällande ett förslag om att begränsa möjligheten för proxygrupper att verka i landet. Några av de polisanställda som är inblandade i beredningen får ta emot anonyma telefonsamtal med förtäckta hot [26].

4.7 Händelsescenario E – skyddsobjekt

Poliser i Stockholms skärgård genomför husrannsakan i ett fritidshus som del av en större stöld- och häleriutredning. I huset återfinns förutom eftersökta båtmotorer också sprängmedel samt sofistikerad militär materiel såsom bildförstärkare, truppminor, automatvapen och målpekningsutrustning [6]. Vidare hittas ett antal kompletta svenska polisuniformer med tillhörande tjänstevapen och annan utrustning. Det konstateras att huset ligger i anslutning till ett militärt skyddsobjekt. I den fortsatta utredningen förekommer samverkan med bland andra Tullverket. Därifrån kommer uppgifter om att en privatperson köpt 120 svenska polisuniformer som sytts upp av ett företag i Asien [17].

Två personer med kopplingar till en högerextrem rörelse grips vid fritidshuset. Säkerhetspolisen tar över ärendet och där är man sedan tidigare väl bekant med de två gripna. Bland annat vet man att de två blivit militärt utbildade i ett grannland [9]. Köpet av fritidshuset går att spåra till ett ljusskyggt bulvanföretag med tydlig koppling till den statliga antagonistiska aktören. Påföljande utredning av företaget visar att det under flera års tid köpt upp flertalet fastigheter i anslutning till militära skyddsobjekt i Stockholms och Göteborgs skärgård samt på Gotland [19].

En tid efter husrannsakan och utredning följer flera bombhot mot bland annat Polisens kontaktcenter och Regionsledningscentraler samt SOS Alarm. På flera av platserna hittas och oskadliggörs bombattrapper [5]. Beredskapen runt skyddsobjekten höjs, samtidigt som Polisens bombskydd hålls sysselsatt med att undersöka påträffade objekt utanför olika polisinstallationer. Det uppstår stora störningar i teletrafiken till 112 och 114 14, med långa svarstider som följd.

4.8 Händelsescenario F – terrorattack

Fejkade uppgifter om en nära förestående terrorattack får stor spridning. Säkerhetspolisen står som påstådd avsändare och i materialet finns bland annat text och rörlig media. Materialets upplevda trovärdighetsgrad tillsammans med ett utstuderat tillvägagångssätt, gör att det initialt får fäste hos några medieaktörer. Vidare förekommer liknande inlägg på sociala medier och det samlade helhetsintrycket gör att budskapet ser ut att komma från pålitliga källor. Tilltaget skapar oro och förvirring hos allmänheten [27].

Under en fotbollslandskamp mellan Sverige och det grannland som i kontextscenariot (avsnitt 4.2) drabbats av ”interna oroligheter”, flyger ett hundratal små drönare in genom det öppna taket på Friends Arena. Drönarna tar sig mot vardera kortsidan av den fullsatta arenan där de stannar till och hovrar i luften. Kort därefter flyger de rakt in i ett antal till synes utvalda människor. Senare undersökning visar att det rört sig om tekniskt avancerade autonoma vapen med ansiktsigenkänning (artificiell intelligens) och några få gram sprängmedel [1]. Många människor trampas ihjäl till följd av den panik som utbryter på läktarna. Det sammantagna skadeutfallet är stort och det blir snabbt tydligt att de samhällsresurser som är tänkta att hantera storskalig terror får arbeta under hårt tryck.

Händelsen på Friends Arena leder till att hela Stockholmsområdet lamslås. Det allmänna kaoset förstärks av att telefoni och internet överbelastas och slås ut. Vidare står i stort sett all väg- och spårbunden trafik i regionen stilla på grund av det kaos som utbryter och den brottsutredning som följer. Hanterande samhällsaktörer arbetar för högtryck med det som kan vara det allvarligaste terrordådet i Europa någonsin. Den upplevda otryggheten sprider sig snabbt bland invånarna i Stockholm och det talas om att hotet kan komma precis var som helst ifrån, till och med från luften. Långt efter den inträffade händelsen vågar många fortfarande inte gå ut.

4.9 Handledning

Scenarierna som nyss presenterats ska ses som pedagogiska verktyg för att stödja Polismyndigheten i att öka anställdas förståelse för hybrida hot. Vid sidan av enskild inläsning kan det också vara värdefullt med pedagogiskt ledda gruppdiskussioner för att få del av andras reflektioner och därigenom nå en djupare förståelse. I denna del presenteras därför förslag till frågeställningar som kan användas vid exempelvis seminarier eller workshops. Frågorna är tänkta att användas med ett scenario åt gången.

- Vilka polisspecifika utmaningar uppstår i scenariot? Hur kan och bör dessa hanteras?
- Vilka uppgifter har olika delar inom Polismyndigheten i det aktuella scenariot? Vilken intern samordning krävs?
- Vilka osäkerheter finns kring vem som ska utföra vissa uppgifter i olika situationer i scenariot? Vad kan göras för att tydliggöra ansvarsförhållanden?
- Vilka behov finns av samverkan med andra aktörer under scenariot? Hur kan denna samverkan förberedas? Hur ska kommunikation och samverkan med andra myndigheter för bland annat lägesbild säkerställas? Vilket stöd behövs och från vilka aktörer?
- Vilken uthållighet och förmåga bedöms Polismyndigheten ha i de olika uppgifterna? Vad utgör begränsningarna? Hur kan uthållighet och förmåga ökas?
- Hur kan misstänkt statlig antagonistisk verksamhet detekteras? Vem/vilka står för detektionen? Hur sker rapportering? Hur skapas lägesbilder?

Vid sidan av att använda de presenterade scenarierna i utbildningssammanhang kan de också fungera som inspiration för att arbeta fram ytterligare scenarier till grund för exempelvis analys, planering, utvärdering och styrande förutsättningar. Ett sådant arbete kan med fördel ta avstamp i det tillvägagångssätt som redovisats i denna rapport. Den fördjupade informationsinsamling som då följer kan generera nya scenariobyggstenar vilka i sin tur kan skapa scenarier av relevans för olika delar av polisverksamheten. I detta arbete kan till exempel följande frågor ställas:

- Vilket är en statlig antagonistisk aktörs troligaste respektive farligaste handlingsalternativ?
- Vilka kritiska sårbarheter bedöms en statlig antagonistisk aktör utnyttja?
- Hur skulle ett eller flera scenarier som inkluderar väpnad konflikt (krig) kunna se ut?

5 Sammanfattande kommentar

En statlig antagonistisk aktör eller dess mellanhand kan använda konventionella och okonventionella metoder på ett samordnat sätt för att nå sina målsättningar i fredstid. Den breda och komplexa hotbilden till trots, är det svenska samhället indelat i en juridisk och förvaltningsmässig modell med tydlig ansvarsuppdelning gällande hantering av inre och yttre säkerhet.[47] Hybrida hot tar dock inga särskilda förvaltningsmässiga eller organisatoriska hänsyn, utan väntas snarare exploatera de sårbarheter som kan finnas mellan eller inom organisationer.

Syftet med att använda scenarier kan variera och det påverkar deras omfattning och detaljeringsgrad. Scenarier kan exempelvis utgöra underlag för analys, planering, utvärdering, styrande förutsättningar eller underlag för utbildning/ inspiration.[48] Innehållet i denna rapport har tagit sikte på det senare; de har varit tänkta att skapa en förståelse för hybrida hot hos polisanställda. De kan vidare utgöra ett av flera underlag att tjäna som startpunkt för vidare resonemang om vilken detektions- och hanteringsförmåga som är önskvärd.

Med avstamp i en sådan diskussion kan det exempelvis vara möjligt att ytterligare fördjupa hotbilden och i förlängningen arbeta vidare med kompetenshöjande åtgärder för specifika personalkategorier eller verksamhetsgrenar. I ett sådant arbete kan det tillvägagångssätt som presenteras i rapporten tjäna som en tänkbar utgångspunkt. I detta sammanhang kan det vidare vara på plats att föra resonemang kring andra förståelsemodeller med tillhörande variabler samt andra scenariobyggstenar.

Den anpassade förståelsemodellens variabler bidrog till att kategorisera scenariobyggstenarna i kapitel 3:

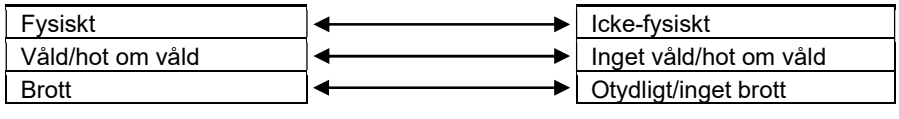

Detta var ett sätt att göra detta på. En fortsatt utveckling av förståelsemodellen och dess variabler skulle till exempel kunna utgöras av:

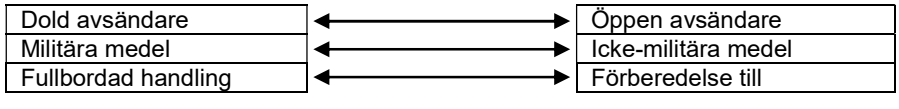

[47] Severin, M. 2018. *Tidig förvarning och icke-militära angreppssätt - Utmaningar för underrättelsetjänsten*, s. 20.
[48] Jonsson, D. 2017. *Att använda scenarier i planering för civilt försvar,* s. 32 f.

En sådan utveckling skulle kunna bidra till ytterligare förståelse för hoten och dessutom kunna ligga till grund för jämförelse av likheter och skillnader.

Ett viktigt område för förmågan till detektion av hybrida hot är arbetet med lägesbild. Även om lägesbilder inte stått i primärt fokus för denna rapport förtjänar de ändå att nämnas. Särskilt eftersom lägesbilder sällan blir bättre än det som detekteras och rapporteras. Det framstår därför som viktigt att de som på olika sätt arbetar med lägesbilder också har kunskap om hotbilden. Här handlar det inte bara om de som bidrar till lägesbilden utan exempelvis också om de som står för sammanställning och analys, och som i det arbetet kan ställas inför frågor om vilken information som ska inkluderas och med vilken detaljeringsgrad.

Lägesbildsarbete kan se olika ut mellan skilda verksamheter, men också inom en och samma organisation. Detta medför att lägesbilder kan ha olika form, innehåll, perspektiv och detaljnivå. Inom Polismyndigheten är det till exempel möjligt att göra en generell skillnad mellan de lägesbilder som produceras löpande i linjeverksamheten och sådana som tas fram inom ramen för en särskild händelse. Detta är naturligt eftersom de tas fram för att stödja olika typer av beslutsfattande.

Syftet med rapporten har varit att ta fram ett underlag för utbildning inom Polismyndigheten. De presenterade scenarierna kan förhoppningsvis bidra till en ökad förståelse för några av de hot en statlig antagonistisk aktör *skulle kunna* rikta mot samhället under fredstid.

Källförteckning

Appelgren, Jessica. Bay, Sebastian. Malminen, Johannes. Zouave, Erik. (2020). *Strategisk verktygslåda mot hybridhot. Ett ramverk för gemensam problemförståelse*. FOI-R--4816--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Europeiska unionen. 2016. *Gemensam ram för att motverka hybridhot.* Bryssel den 6.4.2016. JOIN(2016) 18 final.

Furustig, Hans. 2005. *Informationsoperationer via medier.* i Berggren, K (red) Mediernas beredskap. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

Försvarsdepartementet. 2017. *Motståndskraft. Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025.* Stockholm: Regeringskansliet, Försvarsdepartementet.

Försvarsmakten. 2009. *Handbok bedömning antagonistiska hot.* Stockholm: Försvarsmakten.

Jonsson, Daniel K. 2017. *Att använda scenarier i planering för civilt försvar.* FOI-R--4434--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Jonsson, Daniel K. 2018. *Gråzonsproblematik och hybridkrigföring – påverkan på energiförsörjning.* FOI-R--4590--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Jonsson, Daniel K. 2018. *Typfall 5: Utdragen och eskalerande gråzonsproblematik.* FOI MEMO 6338. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Pettyjohn, Stacie L. & Wasser, Becca. 2019. *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses.* RAND. Santa Monica, Calif.: RAND Corporation.

Severin, Malin. 2018. *Tidig förvarning och icke-militära angreppssätt - Utmaningar för underrättelsetjänsten.* FOI-R--4577--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Svenonius, Ola & Strindberg, Anders. 2020. *Hantering av hybrida hot – Utgångspunkter och val av strategi för Polismyndigheten.* FOI-R--4966--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Säkerhetspolisen. 2016. *Årsbok 2015.* Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. 2018. *Årsbok 2017.* Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. 2019. *Årsbok 2018.* Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. 2020. *Årsbok 2019.* Stockholm: Säkerhetspolisen.

Säkerhetspolisen. 2020. *Underrättelsehotet.* https://www.sakerhetspolisen.se/kontraspionage/underrattelsehotet.html [Hämtad 7 januari 2021].

Bilaga

Denna bilaga redovisar ett urval av det material som framkommit i informationsinsamlingen och som ligger till grund för skapandet av scenariobyggstenarna. Anledningen till att faktiska händelser redovisas är dels för att skapa transparens kring metoden och vad som inspirerat till scenariobyggstenarna, dels för att dessa händelser kan tjäna som inspiration för fortsatt scenarieutveckling. Bilagans exempel och händelser kan dessutom användas för diskussion eller för att utforma spelövningar och workshops.

Tillvägagångssätt, felkällor och läsanvisning

De händelser som redovisas bygger dels på rapporter och akademisk litteratur, dels nyhetsartiklar.

Rapporter

Akademiska databaser användes för att söka efter vetenskapligt material inom området hybrida hot.[49] Sökträffar sorterades på datum (nyast först). Urval skedde med utgångspunkt i 1) publiceringsdatum (nya gavs företräde), 2) relevans för det studerade området, samt 3) i vilken utsträckning rapporterna konkretiserade och redovisade exempel. Framförallt användes följande rapporter:

- Pettyjohn, Stacie L. & Wasser, Becca. 2019. *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses.* Santa Monica, Calif.: RAND Corporation.
- Pamment, James. Nothhaft, Howard. Agardh-Twetman, Henrik. Fjällhed, Alicia. 2018. *Countering Information Influence Activities: The State of the Art, version 1.4.* Lund: Department of Strategic Communication, Lund University. MSB1261.
- Treverton, Gregory F. Thvedt, Andrew. Chen, Alicia R. Lee, Kathy. & McCue, Madeline. 2018. *Addressing Hybrid Threats*. Stockholm: Swedish Defence University.

Med utgångspunkt i dessa rapporters innehåll, och utifrån samma urvalskriterier, kompletterades underlaget med bland annat följande material:

- FRA, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. 2020. *Cybersäkerhet i Sverige – hot, metoder, brister och beroenden.* Stockholm.
- Estonian Foreign Intelligence Service. 2021. *International Security and Estonia 2021.* Tallinn.

[49] Sökord: hybrida hot, hybrid threats.

Urvalsförfarandet har sannolikt medfört att rapporter med tillhörande och relevanta exempel förbisetts.

Nyhetsartiklar

För att komplettera insamlingen från akademiska källor och myndigheter, genomfördes fortsatta sökningar efter konkreta exempel på handlingar som skulle kunna uppfylla kriterierna för hybrida hot. Utgångspunkten för detta var sökord hämtade från Säkerhetspolisens (2019) ”verktyg” för aktiv och dold påverkan.[50]

Artiklar valdes ut med samma urvalskriterier som gällt för rapporter. Vid användning av nyhetsartiklar för fortsatt scenariobyggande, bör det noteras att de skapats i en journalistisk kontext. I många fall gör källorna inte anspråk på att vara uttömmande eller objektiva. Flera av de beskrivna händelserna har, om möjligt, utgått från fler mediekällor och i så stor utsträckning som möjligt från större nyhetsbyråer.

Läsanvisning

Läsaren bör tänka på att få av de redovisade händelserna utgör exempel på samordnade metoder. Som regel rör det sig om enskilda händelser av olika karaktär och där målsättningarna dessutom ofta är okända. Det behöver således inte handla om aktiviteter, som samordnade med andra, skulle träffa en definition av hybrida hot. Även om det i några av exemplen framgår att en statsaktör varit inblandad, behöver inte det inträffade per se vara ett uttryck för en viss intention från dennes sida.

Det bör betonas att flera av exemplen handlar om Ryssland. Detta kan ha sin grund i att Säkerhetspolisen ofta återkommer till Ryssland i sina årsböcker, även om också stater som exempelvis Kina och Iran nämns. Rapporten av Pettyjohn & Wasser (2019) tar upp just ryska aktiviteter som återgivits i olika sammanhang. En informationsinsamling som tagit sin utgångspunkt i andra källor hade mycket väl kunnat presentera helt andra perspektiv och exempel. Läsaren bör alltså hålla i minnet att det presenterade materialet kan vara ensidigt eller ”biased”.

De rapporterade händelserna redovisas i alfabetisk ordning utifrån egenhändigt satta rubriker. På nästföljande sidor återfinns en innehållsförteckning som är tänkt att underlätta för läsaren.

[50] Sökord: påverkansoperation, strategiska uppköp, cyber, desinformation, påtryckningar, proxygrupper, militär maktdemonstration.

Innehåll bilaga

Cyberattacker

I januari 2020 skrev Sveriges Televisions vd Hanna Stjärne att utländska aktörer försökte påverka SVT:s journalistik på flera sätt och att de därför stärkte säkerheten genom att bland annat skapa ett särskilt cybersäkerhetsteam. Vidare framgick att efter att SVT:s Uppdrag granskning rapporterat om att ett ryskt företag varit inblandat i penningtvätt utsattes programmet för en cyberattack i syfte att komma åt redaktionens information.[51] SVT:s vd sa att "Det är en stark indikation på att vi nu har en situation där utländska aktörer försöker påverka SVT:s journalistik".[52]

David Isaksson på Computer Sweden skrev att i april 2007 bestämde sig den estniska regeringen för att flytta en bronsstaty föreställande en sovjetisk soldat. Av texten framgick vidare att flytten ledde till upplopp där det framförallt var etniskt ryska ungdomar som protesterade mot beslutet. I samband med detta utsattes Estland för cyberattacker under tre veckors tid. Bland annat angreps parlamentets, mediers och bankers IT-system.[53]

Drönare som autonoma vapensystem

I november 2017 släppte organisationen Future of Life Institute[54] en dramatiserad kortfilm med titeln ”Slaughterbots”.[55] I filmen demonstreras intelligenta mikrodrönare vilka kan döda motståndare utifrån förprogrammerade kriterier. Det förklaras att artificiell intelligens och ansiktsigenkänning gör att drönarna kan selektera sina offer utifrån exempelvis kön, ålder och etnicitet. I ett klipp visas hur drönarna används som ett led i brottsbekämpning samtidigt som det i ett annat visas hur de uppträder i svärm där några forcerar en vägg samtidigt som andra står för selektivt dödande. Filmen växlar sedan till en serie snabba nyhetsklipp där makthavare utsätts för drönarattacker samt till en scen där en förälder får se sitt vuxna barn dödas. I slutet av filmen pratar professor Stuart Russell vid University of California, Berkeley om framtiden och risker med autonoma vapensystem. Den påkostade filmen visades vid ett FN-möte i Genève samma år och blev samtidigt viral med flera miljoner visningar.[56, 57, 58]

---

[51] Stjärne, Hanna. *SVT: Uppdrag granskning utsatt för intrångsförsök.* Svenska dagbladet, 13 januari 2020.
[52] TT. *SVT stärker säkerheten efter cyberattacker.* Dagens industri, 13 januari 2020.
[53] Isaksson, David. *Cyberattacken mot Estland väckte Nato.* Computer Sweden, 5 november 2008.
[54] Future of Life Institute är en amerikansk organisation som arbetar för att minska existentiella risker som de menar att mänskligheten står inför. De fokuserar särskilt på existentiella risker orsakade av artificiell intelligens. Se vidare: http://futureoflife.org/team/
[55] Future of Life Institute. *Slaughterbots.* YouTube, 13 november 2017.
[56] Cussins, Jessica. *AI Researchers Create Video to Call for Autonomous Weapons Ban at UN.* Future of Life Institute, 14 november 2017.
[57] Ting, Eric. *UC Berkeley professor's eerie lethal drone video goes viral.* SFGATE, 18 november 2017.
[58] The Economist. *Military robots are getting smaller and more capable.* The Economist, 14 december 2017.

Falska mejl

I en bok om fejkade nyheter skrev journalisten Jack Werner att mellan hösten 2013 och våren 2014 spreds flera falska meddelanden med hjälp av en fejkmejlsgenerator på en tjeckisk domän. Mejlen gav sken av att vara knutna till en viss person eller organisation, allt i syfte att vilseleda mottagaren.[59] En av de organisationer som drabbades var Polismyndigheten. Sveriges Television rapporterade att Polismyndigheten senare gick ut med varningar om falska mejl med @polisen.se som avsändare.[60]

Felaktiga uppgifter

Dagens Nyheter skrev att det i juli 2015 spreds ett rykte om att värdefull ukrainsk svartjord från områden runt Poltava såldes till vrakpriser för att användas i Dalarna. Tidningen skrev vidare att informationen rörde upp känslor när den spreds via webbplatser och i sociala medier. Varken svenska ambassaden i Kiev, utrikesdepartementet, Jordbruksverket, Tullverket eller Business Region Sweden i Ukraina kände till att jord från landet skulle vara på väg till Sverige. Dagens nyheter intervjuade Fredrik Westerlund, säkerhetspolitisk analytiker på FOI, som menade att en förklaring till det inträffade kunde vara att Carl Bildt besökt Ukraina flera gånger under sin tid som utrikesminister. Att Poltava nämndes specifikt menade han följde ett mönster och kunde bero på att slaget vid Poltava 1709 ofta uppmärksammats och använts som ett sätt att visa på Sveriges stormaktsambitioner med innebörden att Sverige ville få revansch.[61]

I januari 2016 skrev Expressen att enligt uppgifter från en ukrainsk tidning (vilket senare citerades av en rad ryska medier), skulle Sveriges tidigare stats- och utrikesminister Carl Bildt kunna bli premiärminister i Ukraina. Tidningen skrev att de sensationella uppgifterna blev en stor nyhet i Ryssland men att de dementerades av Carl Bildt, som i mejl till Dagens Nyheter skrev att Ukraina hade en mycket bra premiärminister och att det inte fanns någon anledning att byta: "Att jag skulle vara aktuell saknar varje aktualitet".[62]

Enligt uppgift från Sveriges Television blev försvarsminister Peter Hultqvist föremål för en desinformationskampanj 2016. Ett förfalskat brev på försvarsdepartementets brevpapper och med ministerns påstådda underskrift spreds systematiskt på nätet. Enligt SVT framgick det av brevet att Ukraina erbjöds att köpa svenska vapen. SVT skrev vidare att försvarsministerns slutsats var att främmande makt låg bakom både förfalskning och spridning.[63]

---

[59] Werner, Jack. 2018. *"Ja skiter i att det är fejk det är förjävligt ändå": om myter på nätet, fejkade berättelser och vikten av källkritik.*

[60] Holmqvist, Tobias. *Polisen varnar för falska mejl – från Polisen.* Sveriges Television, 9 januari 2014 och Lundgren, Åke. *Polisen varnar nu för bluffmejl - från polisen.* Expressen, 9 januari 2014.

[61] Isaksson, Ola. *Rykte om ukrainsk svartjord till Dalarna upprör.* Dagens Nyheter, 15 juli 2015.

[62] Karlsson, Sara. *Ryktet: Carl Bildt minister i Ukraina.* Expressen, 26 januari 2016.

[63] Knutson, Mats. *Ministern: Förfalskat brev spreds av främmande makt,* SVT, 16 mars 2016.

I en artikel från 2017 gjorde Dagens Nyheter ett reportage om hur det gick till då unga män tjänade pengar på att sprida påhittade historier till Trump-sympatisörer på Facebook. Nyheter om Sverige spreds till USA, via en ”trollindustri” i Makedonien. Nyheterna kunde till exempel handla om att Sverige förbjudit jullyktor i flera städer eftersom att man ”ville undvika att stöta sig med de miljontals muslimska migranter som har forsat in i landet de senaste två åren”. I själva verket menade tidningen att det handlade om att vissa svenska kommuner beslutat om att inte längre använda lyktstolpar till hängande lampor, eftersom stolparna inte ansågs vara dimensionerade för belysningens vikt. Dagens Nyheter skrev vidare att nyheterna spreds i Facebookgrupper som i många fall hade hundratusentals amerikanska följare. Pengar tjänades varje gång någon gick vidare från Facebook till trollfabrikens egna sajter och där klickade på en annons.[64]

Flyktingströmmar

En statlig aktör kan utöva påtryckningar på en annan stat eller samling av stater genom att hota att öppna vägen för flyktingar att ta sig över gränsen, och på så vis åstadkomma destabiliserande effekter. Enligt en Nato-general kan medveten migration användas som vapen för att överbelasta strukturer och beslutsfattande.[65]

Fysiska sammankomster

Expressen skrev att under det svenska flyktingmottagandet hösten 2015 delades ett brev ut till flera hushåll i Åkersberga. I brevet stod bland annat: "Den akuta krisen gör att alla kommunens invånare måste öppna sina hjärtan. De gäller även de med funktionsnedsättning, vars verksamhet nu kommer att flyttas till andra kommuner för att bereda plats för flyktingar." Tidningen skrev vidare att brevet var falskt med Österåkers kommun som påstådd avsändare. Brevet innehöll vidare en inbjudan till en informationsträff på kommunhuset där man skulle prata mer om flyktingmottagandet, bland annat med representanter från Polisen och Migrationsverket. Någon fotade brevet varpå det fick spridning i sociala medier.[66]

I Pamment et al. (2018) återges att i upptakten till det amerikanska presidentvalet 2016 skapade och modererade en rysk statlig trollfabrik (Internet Research Agency) Facebookgrupperna Heart of Texas och United Muslims of America. Grupperna som hade flera hundratusen följare vardera, var varandras politiska motsatser och fylldes med stora mängder desinformation. Författarna skriver att det strate-

[64] Mosesson, Måns. *Fejknyheter sprids från ”trollfabrik” i Makedonien.* Dagens Nyheter, 17 februari 2017.
[65] TT-AFP. *Turkiets hot mot EU: Öppna portarna för flyktingar.* Svenska dagbladet, 17 mars 2017 samt Gimling Shaftoe, Christopher. *Natogeneral: Flyktingar används som vapen mot Europa.* SVT, 3 mars 2016.
[66] Pozar, Irena. *Falskt flyktingbrev sprids – skapar oro*, Expressen, 26 oktober 2015.

giska påverkansknepet inte bara höll sig till det virtuella, utan vid ett tillfälle möttes dessutom anhängarna för respektive facebookgrupp för att demonstrera mot varandra, på en och samma plats i det fysiska rummet.[67]

Förgiftning

I mars 2018 förgiftades den före detta ryske underrättelseofficeren och dubbelagenten Sergej Skripal och hans dotter Yulia i Salisbury, England. Paret togs till sjukhus där det konstaterades att de hade blivit förgiftade med ett nervgift. Vid ytterligare undersökning visade det sig att det rörde sig om Novitjok, ett ryskt (sovjetiskt) preparat utvecklat på 1970-talet.[68] Storbritanniens premiärminister anklagade senare Ryssland för förgiftningen och utvisade 23 ryska diplomater.[69] Enligt Svenska Dagbladet pekade det ryska utrikesdepartementets talesperson ut Sverige som en möjlig källa gällande giftattacken. Detta med hänvisning till att Sverige med flera länder bedrivit intensiva studier av det nervgift som användes vid attacken. Tidningen skrev vidare att den ryske Sverigeambassadören kallades upp till UD där det framfördes att anklagelserna var grundlösa och oacceptabla.[70, 71] Nyhetsbyrån TT rapporterade senare att ambassadören backade från sitt utspel med hänvisning till det han kallade: ”Det var bara en gissning, det var ingen officiell förklaring från rysk sida”.[72]

Handel

Trots skarpa uppmaningar från Kina deltog den svenske kulturministern vid utdelningen av ett pris till den fängslade bokförläggaren Gui Minhai 2019.[73] Tidningen Affärsvärlden skrev att Kinas reaktion på detta var att de skulle begränsa det svensk-kinesiska utbytet och samarbetet inom ekonomi och handel. Enligt tidningen var dock den kinesiske ambassadören fåordig kring vad handelshotet innebar och när restriktionerna skulle införas.[74]

Hjälpkonvojer

Svenska Yle skrev att i september 2014 rullade en rysk hjälpkonvoj med över 200 lastbilar in i krigsdrabbade östra Ukraina. Yle skrev vidare att ukrainska tullin-

[67] Casey, Michel. *How the Russians pretended to be Texans — and Texans believed them.* Washington Post, 17 oktober 2017.
[68] BBC News. *Russian spy poisoning: What we know so far.* BBC News, 8 oktober 2018.
[69] Slawson, Nicola. *British diplomats to be expelled from Moscow in retaliation, Russian ambassador says - Politics live.* The Guardian, 14 mars 2018.
[70] Holmberg Karlsson, Mia. *Rysk ambassadör: Sverige var ”bara en gissning”.* Svenska dagbladet, 20 mars 2018.
[71] Grönlund, Erik. *Ryssland: Giftet som användes mot Skripal kan ha kommit från Sverige.* SVT, 18 mars 2018.
[72] TT. *Ambassadören backar efter giftutspel.* TT på SVT, 20 mars 2018.
[73] Zachariasson, Helena, Jansson, Ida. *Kinas ambassad hotar Sveriges regering.* SVT, 15 november 2019.
[74] Affärsvärlden TT. *Kinas ambassadör riktar nya hot mot Sverige.* Affärsvärlden, 6 december 2019.

spektörer inte tilläts inspektera fordonen och att transporten inte heller hade samordnats med Internationella Röda Korset. Från ryskt håll uppgavs att konvojen skulle bestå av 250 lastbilar fyllda med bland annat mat, kläder och mediciner. Redan i augusti samma år skedde en liknande hjälpsändning och då protesterade den ukrainska regeringen högt eftersom de inte visste om lasten innehöll något annat än humanitär hjälp.[75]

Hårdvara med skadlig kod

I en studie vid University of Illinois spred en forskargrupp ut 297 USB-minnen på parkeringsplatser, i entréer, gräsmattor och föreläsningssalar över universitetsområdet. Några var omärkta medan andra var märkta med konfidentiellt innehåll och examenssvar. Studien visade bland annat att över hälften av alla de USB-minnen som strötts ut öppnades inom tio timmar. 45 procent av upphittarna gick dessutom vidare till länkar som låg i minnet och ”som gjorde att de fick in ännu mer skadlig kod”.[76]

Informationshantering

Svenska Dagbladet skrev om en händelse som ska ha inträffat två dagar efter terrordådet på Drottninggatan i Stockholm 2017. Vid denna tidpunkt arbetade Polisen med att förstärka närvaron i huvudstaden med poliser utbildade inom Särskild polistaktik (SPT) från resten av landet. Därför kontaktade Nationella operativa avdelningen, Noa, en chef vid en polisregion som ombads undersöka vilka som hade möjlighet att åka till Stockholm för tjänstgöring. Polischefen fick via mejl en lista över 474 SPT-poliser som kunde komma ifråga för insatsen. Chefen arbetade vid tillfället hemifrån och kunde därför inte skriva ut dokumentet på myndighetens skrivare, vilket han enligt honom själv brukade göra vid liknande situationer. I strid med interna riktlinjer mejlade han listan vidare till sin fru så att hon kunde skriva ut den. Fruns mejladress var dock belägen på en server i Ryssland.

Efter att händelsen upptäcktes fick polisens verksamhetsskyddsenhet, VSE, i uppdrag att analysera om den känsliga informationen hamnat i orätta händer. I en promemoria skrev de att listan över de 474 specialutbildade poliserna hade ”ett mycket högt skyddsvärde” och att namnen bland annat omfattas av försvarssekretess, vilket innebär att spridning av uppgifterna bedöms riskera Sveriges försvar. Vidare bedömde VSE att det är ”sannolikt att uppgifterna är röjda till främmande makt”. Enhetens experter ansåg att mejladressen i fråga – som slutar på @mail.ru – ”med största sannolikhet” övervakades av den ryska säkerhetstjänsten, som tros leta efter känsliga uppgifter från svenska myndigheter. Polischefen misstänktes för brottet obehörig befattning med hemlig uppgift och brott mot tystnadsplikten. Polischefen uppgav i förhör att han vid tillfället var mycket stressad eftersom SPT-

[75] Bülow, Anneli. *Ny rysk hjälpkonvoj i Luhansk.* YLE, 13 september 2014.
[76] Lindström, Karin. *Usb-minnen – nätskurkarnas motorväg in i din dator.* Computer Sweden, 5 augusti 2016.

enheterna skulle kallas till Stockholm med väldigt kort varsel. Förundersökningen lades senare ned, bland annat eftersom det inte gick att bevisa att e-postservern ifråga verkligen övervakas av den ryska säkerhetstjänsten.[77]

Informationstvätt

I mars 2014 genomförde fredsaktivister en manifestation utanför Inspektionen för strategiska produkters (ISP) lokaler i Stockholm. Aktivisterna avlägsnades av polis innan de tagit sig in. Samtidigt genomförde aktivistsammanslutningen Yes Men Sverige en informationsaktion för att föra upp frågan om svensk vapenexport på nyhetsagendan. Med en fejkad webbplats och ett fejkat pressmeddelande som såg ut att komma från ISP spreds narrativet om att aktivisterna visst varit inne i myndighetens lokaler och fotograferat dokument. Myndighetens telefoni blockerades på grund av ett antal falska bostadsannonser med telefonnummer till medarbetare på ISP. Det enda numret som inte var blockerat gick till ”generaldirektören”, vilken spelades av aktivisterna ur Yes Men Sverige. Efter att TT Nyhetsbyrån lurats att gå ut med den fejkade nyheten dök den snart upp hos andra medieaktörer. Bluffen fortsatte sedan med att Sveriges Radio Ekot genomförde en radiointervju med en falsk ISP-medarbetare.[78]

Kinesiska bolagsförvärv

Under 2019 genomförde forskare vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) en öppen kartläggning av kinesiska bolagsförvärv i Sverige. Kartläggningen identifierade 51 svenska företag som bolag i Kina (inklusive Hongkong) hade tagit kontroll över genom förvärv sedan 2002. Utöver dessa hade de kinesiska bolagen även fått minoritetsägande i ytterligare 14 företag. I och med förvärven tog kinesiska bolag även kontroll över ett hundratal dotterbolag. De flesta av de förvärvade moderbolagen var verksamma inom sektorerna: industriella produkter och maskiner, hälsa och bioteknologi, informations- och kommunikationsteknologi (ICT), elektronik samt fordonsindustri.

Forskarna fann att majoriteten av förvärven hade genomförts från 2014 och framåt, med den största aktiviteten 2017. I ungefär hälften av fallen gick det att se en korrelation mellan den verksamhet bolagen bedrev och de teknikområden som ingår i den nationella industriplanen ”Made in China 2025”. Forskarna menade att detta kunde göra att förvärven var särskilt viktiga för den kinesiska staten. Vidare framgick att över 1000 bolag i Sverige anmält att de kontrolleras av en medborgare i Kina eller Hongkong. För huvuddelen av dessa bolag var det kinesiska ägandet dock inte ett resultat av förvärv.[79]

---

[77] Kudo, Per. *Känsliga uppgifter spreds av polischef till Ryssland.* Svenska dagbladet, 26 april 2018.
[78] Thunholm, Patrik. 2020. *Fejkad nyhet! – ”hur du äger en myndighet, lurar hela pressen och vinner över alla i ett par enkla steg.”*
[79] Hellström, Jerker. Almén, Oscar. Englund, Johan. *Kinesiska bolagsförvärv i Sverige: en kartläggning.* Totalförsvarets forskningsinstitut – FOI: FOI Memo 6903.

Kyrka vid flygplats

Under 2019-2020 skrev Vestmanlands läns tidning (VLT) ett fyrtiotal artiklar[80] om bygget av en ryskortodox kyrka några hundra meter från Västerås flygplats. I tidningens granskning framkom uppgifter om penningtvätt i ett bolag där prästen varit vd, kopplingar till grov organiserad brottslighet, politiker som påstås ha suttit på dubbla stolar samt att kyrkan med dess placering kunde utgöra ett potentiellt ryskt säkerhetshot mot Sverige. Tidningen skrev bland annat att kyrkan ”i ett skymningsläge mellan krig och fred” kunde användas för att ta kontrollen över den ”strategiskt viktiga” flygplatsen i Västerås. Forskaren Charly Salonius-Pasternak på Finlands Utrikespolitiska Institut kommenterade granskningen med: ”Det här innebär att man skapar möjligheter som blir guld värda den dag de kommer till användning, annars så har man i alla fall tvättat pengar.”

Flera andra experter som VLT pratade med var också skeptiska till bygget. Däribland Johan Wiktorin, ledamot i Kungliga Krigsvetenskapsakademien som sa att ”Det är en finansiering av en verksamhet i samma riktning som ryska statsintressen. Kombinationen av att det ligger pikant nära en flygplats med en hygglig transportkapacitet ökar naturligtvis intresset för att titta närmare på hur bygget kom till. Jag bedömer att våra myndigheter gör en kartläggning på fastighetsköp intill infrastruktur som är viktig för totalförsvaret.” Lars Nicander på Försvarshögskolan menade att ”Den ryska församlingen har som det lagts fram i artikeln nära kopplingar till den ryska staten och är ett verktyg för den ryska staten. Det är nära flygplatsen med långa rullbanor som Ryssland i ett tidigt skede kan behärska och landsätta folk på eller förhindra att Natoflyg landar med förstärkningsplan. Och det är mycket nära både Stockholm och Gävle som är viktiga i ett sådant scenario.”

Köp av frekvensband

Enligt Veckans affärer föregicks 2007 års nedsläckning av det analoga mobilnätet av att investerare fick lägga bud på en licens. Licensen avsåg hela 450 MHz-bandet för mobiltelefoni. Eftersom nätet hade hög driftsäkerhet och täckte större delen av Sveriges yta användes det av samhällskritiska funktioner och organisationer som polis, räddningstjänst samt el- och kärnkraftsövervakning. Tidningen skrev vidare att budgivningen vanns av en oligark med kopplingar till Kreml.[81] Senare och enligt vad Mittmedia erfar gick dock svenska och statligt ägda Teracom in och köpte nätet år 2019 i syfte att säkra samhällsviktig kommunikation.[82]

[80] Vestmanlands läns tidning. *Artikelserie: Bygget av ryskortodoxa kyrkan vid flygplatsen*. Vestmanlands läns tidning, 19 mars 2019 - 26 september 2020.
[81] Veckans affärer. *Svenska säkerhetsnätet är i ryska händer.* Veckans affärer, 23 april 2014.
[82] Oksanen, Patrik. *Oksanen: Bra köp av staten för att säkra samhällsviktig kommunikation.* Mittmedia, 25 februari 2019.

År 2014 beslutade regeringen att markbunden digital-tv måste flytta ur 700 MHz-bandet eftersom det istället skulle användas för bredband och telefoni.[83] Regeringen uppdrog till Post och Telestyrelsen (PTS) att auktionera ut bandet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Försvarsmakten och Polismyndigheten riktade då tillsammans ett brev till flera departement och till PTS. Av brevet framgick att de ville ha garantier för att samhället kunde leverera ”samhällstjänster på ett säkert och tillförlitligt sätt inom områdena allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar”. Den föreslagna lösningen var att Sverige behöll den mobila bredbandskommunikationen under offentlig kontroll. I ett annat brev gav Säkerhetspolisen sin syn på saken där de skrev att de delade brevförfattarnas inställning och att ”Det är av yttersta vikt att myndigheter samt statliga och privata bolag styrs med tillbörlig hänsyn tagen till Sveriges säkerhet”.[84] Frågan uppmärksammades vidare av journalister som pekade på eventuella säkerhetsrisker med en auktionering.[85]

Köp av fritidshus

Enligt Svenska Yle har det varit vanligt att ryska medborgare köpt fritidshus i östra Finland. Intervjuade experter menar att det kan utgöra ett säkerhetshot i de fall då fastigheter köps av en statlig antagonistisk aktör och används som gömställen. Tidningen skrev vidare att finska myndigheter har dålig koll på uppköp intill strategiskt viktiga områden.[86] FRA hänvisade till Säkerhetspolisen då de skrev att det är ett känt tillvägagångssätt att statliga antagonistiska aktörer använder sig av företag som täckmantel för diverse verksamheter. FRA skrev vidare om de omfattande fastighetsköp som uppmärksammades 2018 på viktiga strategiska platser i Åbolands skärgård i Finland. Dessa köp gjordes genom bulvanföretag vilket gör det egentliga ägarskapet svårare att identifiera.[87] I en artikel i Expressen refererades till den finska säkerhetspolisen som sa att ”Fastigheter som köpts av ryssar kan användas som inkvarteringsställen för ryska trupper utan beteckningar – så kallade "gröna män"”.[88]

Köp av marina anläggningar

Säkerhetsexperten Elisabet Braw har skrivit om den norska regeringens beslut 2009 att sälja den topphemliga ubåtsbasen Olavsvern nära Tromsö. På den tiden bedömde politikerna att Ryssland inte längre utgjorde ett betydande hot och den

[83] Naess, Kristoffer. *Detta är 700 MHz-bandet.* SVT, 10 december 2018.
[84] Pirttisalo Sallinen, Jani. *Säpo varnar för att auktionera ut mobilt bredband.* Svenska dagbladet, 30 juni 2016.
[85] Oksanen, Patrik. *Stoppa auktionen innan svensk kriskommunikation hamnar i händerna hos en av Putins oligarker.* Östersundsposten, 1 juli 2017.
[86] Rappe, Axel. *Sommarstugor kan vara gömställen för utländska makter – i Kimito väcker ryskägd fastighet förundran.* Svenska Yle, 18 februari 2018.
[87] FRA. *Remiss av slutbetänkandet Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34),* s. 4.
[88] Svensson, Niklas. *Finska Putinlarmet: Använder fastigheter.* Expressen, 1 november 2016.

avancerade basen såldes till en privatperson. Braw skrev vidare att sex år senare (2015) hyrde privatpersonen ut basen till ryska forskningsflottan.[89]

År 2004, när alla svenska riksdagspartier var överens om att avveckla invasionsförsvaret, bjöds bland annat en svensk ubåtshamn ut till försäljning varpå en privatperson köpte den. Privatpersonen ägde hamnen fram till 2017 då han bestämde sig för att sälja den. Försvarsmakten gav då Fortifikationsverket i uppdrag att införskaffa hamnen.[90] Samtidigt förekom uppgifter om att en rysk oligark var spekulant på ubåtshamnen som den svenska staten förhandlade om att köpa tillbaka.[91] Den ryske oligarken avfärdade dessa uppgifter.[92]

Köp av radiokanal

I februari 2017 skrev Svenska Yle en artikel om försäljningen av en radiokanal. I artikeln refererades till Skyddspolisen (Finlands motsvarighet till Säkerhetspolisen) som ansåg att en persons planer på att ta över 95 procent av aktierna i kanalen riskerade äventyra den nationella säkerheten. Personen ifråga hade gjort sig känd för grov ärekränkning och förföljelse av en journalist[93] och var knuten till RISI, det ryska institutet för strategisk forskning. Institutet kunde, enligt artikeln, anses ha kopplingar till den ryska underrättelsetjänsten.[94]

Köp av skärgårdsholmar

I september 2018 slog den finska polisen till mot företaget Airiston Helmi. Flera hundra personer från olika myndigheter deltog i den stora operationen i den finska skärgården. Enligt Sveriges Radio var misstanken penningtvätt till ett värde av flera miljoner euro. De skrev vidare att det genomfördes husrannsakningar på flera adresser i kustnära områden samtidigt som en flygförbudszon inrättades i området. Det aktuella företaget var ett aktiebolag som var registrerat i Finland men vars ägare fanns i ett annat EU-land.[95]

Enligt Hufvudstadsbladet hade företaget verkat sedan 2007 med affärsidén att köpa upp ett stort antal holmar i den åboländska skärgården, flera av dem vid djupfarleder. Vid sidan av att bygga fastigheter hade de också muddrat ut djupa hamnar, byggt jättelika betongbryggor och anlagt helikopterplattor. Vidare hade ansökningar för att landa med ryskägda helikoptrar lämnats in. Infarter till områdena

---

[89] Braw, Elisabeth. *The Secret Norwegian Submarine Base Being Rented by the Russians.* Newsweek, 19 mars 2015. Se även Green, Bobby. *Norsk ubåtsbas till salu.* Feber, 4 juni 2012.
[90] Malteson, Evelina. *Rysk oligark vill köpa ubåtshamn på Gotland.* Dina Pengar i Expressen, 24 februari 2017.
[91] Tapper, Gustaf. *Ryss tar striden om ubåtshamn.* Dagens industri, 24 februari 2017.
[92] Syrén, Mikael. Malteson, Evelina. *Ryske oligarken om hamnbudet: "Bullshit".* Expressen, 25 februari 2017.
[93] Se 2.2.11 Ärekränkningsangrepp
[94] Gustafsson, Lars. *Johan Bäckman får inte ta över radiokanal - en fråga om nationell säkerhet.* YLE, 22 februari 2017.
[95] Gabrielsson, Erika. *Finland: Jätterazzia i penningtvätthärva.* Sveriges Radio, 23 september 2018.

var spärrade av vägbommar och fastigheterna övervakade av kameror.[96] En svensk journalist skrev följande efter avslutad polisoperation: ”Det kan noteras att Finland drabbades under tisdagen av ett större DDOS-angrepp. Dessutom genomförde två ryska strategiska bombplan, TU-160 eller Blackjacks på Natospråk, flygningar i Finska viken och i Östersjön. De strategiska bombplanen är till för kärnvapen och uppträder sällan i Östersjön. Senaste gången var i juni i fjol. Om detta är relaterat eller orelaterat till händelserna i Åboland låter ledarsidan var osagt, men de kan noteras.”[97]

Lagstiftning

Sveriges Radio skrev att år 2012 antog den amerikanska kongressen en lag som gick ut på att förbjuda inresa och frysa eventuella tillgångar i USA för personer som brutit mot de mänskliga rättigheterna. De skrev vidare att Ryssland svarade med en lag som hindrade amerikaner från att adoptera ryska barn eftersom de inte accepterade att ett annat land la sig i en inre angelägenhet. Samtidigt rapporterades det i rysk tv om fall där ryska adoptivbarn farit illa i USA. Ryssland publicerade även en lista över personer som inte längre var välkomna in i landet.[98]

Militär frambasering

Sveriges Television skrev i januari 2018 att ett förband med ballistiska kortdistansrobotar (Iskander) frambaserats permanent till den ryska enklaven Kaliningrad vid Östersjön.[99]

Militära avlysningar

Enligt Dagens Nyheter avlyste Ryssland ett område i Östersjön under våren 2018 för en robotövning. Det handlade bland annat om en zon utanför svenskt territorium, strax söder om Karlskrona. Förfarandet var legalt eftersom det genomfördes på internationellt vatten, även om områdena var inom svensk, lettisk och polsk flyginformationsregion (FIR). Civila flyg och fartyg som rörde sig i området omdirigerades för att inte utsättas för fara av den eventuella övningsverksamheten.[100] Under 2019 års upplaga av Rikskonferensen Folk och Försvar kommenterade försvarsminister Peter Hultqvist provokativa beteenden från rysk sida på både mark- och luftarenan. Stora avlysta områden i Östersjön för testverksamhet kommenterades som en ny form av markering från rysk sida.[101]

---

[96] Laurén, Anna-Lena. *Finland måste dra slutsatser av polisoperationen i Pargas.* HBL, 25 september 2018.
[97] Oksanen, Patrik. *Oksanen: "En kosack tar allt som är löst" sade Presidenten, sen skruvade Finland fast Åbolands skärgård.* Hela Hälsingland, 25 september 2018.
[98] Melén, Johanna. *Adoptioner av ryska barn till USA stoppas.* Sveriges Radio, 2 juli 2013.
[99] Olsson, Jonas. *Kärnvapenkapabla robotar på plats i Kaliningrad.* SVT, 8 februari 2018.
[100] Holmström, Mikael. *Rysk robotskjutning nära Sverige.* Dagens Nyheter, 30 mars 2018.
[101] Hultqvist, Peter. *Tal av Peter Hultqvist vid Folk och Försvars rikskonferens 2019.* Regeringen, 13 januari 2019.

Militära signaler (uteblivna och felaktiga)

Flygplan är utrustade med kollisionsvarningssystem för att slå larm om en annan luftfarkost närmar sig. Detta förutsätter dock att det mötande eller korsande flyget har sin transponder (signalsystem) påslagen. Dagens Nyheter med flera medier rapporterade om att det vid flera tillfällen över Östersjön uppmärksammats att så inte varit fallet med ryska militärflygplan.[102]

I mars 2021 skrev Försvarsmakten att de uppmärksammat att det förekommit felaktig information rörande AIS-spår[103] på kommersiella system som är öppna för allmänheten. Detta innebar att falska AIS-spår som utgav sig för att vara Försvarsmaktens fartyg presenterades på webbtjänster fast med falska positioner och rörelser.[104] I en intervju med Dagens Nyheter sa marinens kommunikationschef att de hade sett felaktigheter sporadiskt under en tid. I ett fall hade det sett ut som att en korvett varit ute till sjöss trots att den var under ombyggnation. I ett annat fall såg det ut som om det bedrivs en övning i en viss formation utanför Karlskrona trots att det inte stämde med verkligheten. Webbtjänster hade också redovisat uppgifter om att en svensk korvett kört nära den ryska enklaven Kaliningrad, vilket kommunikationschefen sa att marinen normalt inte gör med dessa fartyg. Dagens Nyheter skrev att den falska informationen enbart hade funnits på webbaserade tjänster för allmänheten och att den inte hade dykt upp på de system som fartygen själva använder till sjöss. Det tydde enligt tidningen på att systemen hackats för att lägga in falsk information.[105]

Militärt flyg (närgånget)

I februari 2019 flög ett ryskt jaktplan på ett avstånd av mindre än 20 meter från ett svenskt signalspaningsflygplan under en flygning över Östersjön. Incidenten inträffade utanför den baltiska kusten i internationellt luftrum. Den svenske flygstabschefen kommenterade det nära avståndet som anmärkningsvärt.[106] Samtidigt sa den ryske Sverigeambassadören i en intervju med Sveriges Television att det ryska planet betett sig korrekt.[107] Efter att ha fått se Försvarsmaktens foto från flygningen sa han: ”Jag kan måla olika grejer, photoshoppa.” Expressens reporter

---

[102] Se bland annat: Schönstedt, Tommy. *Ryska "spökplan" över Östersjön.* Expressen, 22 september 2014.
Dagens Nyheter. *Passagerarflyg mot Stockholm störtdes av ryska bombplan.* Dagens Nyheter, 27 september 2016.
Jansson, Maria. *Försvarsministern: Militärflyget söder om Malmö var ryskt.* Sveriges Radio, 13 december 2014.

[103] AIS står för Automatic Identification System och är ett system som gör det möjligt för fartyg att identifiera sig samt följa andra fartygs rörelser till sjöss. Den information som presenteras består bland annat av: fartygets identitet, position, kurs och fart.

[104] Försvarsmakten. *Falska AIS-spår som utger sig för att vara Försvarsmaktens fartyg.* Försvarsmakten, 9 mars 2021.

[105] Holmström, Mikael. *Falska svenska marina fartyg på nätet – pekas ut på positioner nära Ryssland.* Dagens Nyheter, 11 mars 2021.

[106] Olsson, Jonas. *Ryskt stridsflyg flög nära svenskt signalspaningsflygplan.* SVT, 23 februari 2019.

[107] Wicklén, Johan. *Ryska ambassadören: Planet betedde sig korrekt.* SVT, 25 februari 2019.

frågade då: ”photoshoppad?”, varpå ambassadören svarade: ”Man kan, jag sa inte att det är det. Men man kan göra vad som helst med dom [sic!] bilderna”.[108]

I januari 2019 eskorterades ett ryskt signalspaningsflygplan av två stridsflygplan då de flög in över svenskt territorium utan tillstånd. Det ovanliga i detta exempel var att de tre flygplanen kränkte svenskt luftrum samtidigt.[109] En forskningsledare på FOI kommenterade den senare flygningen med: ”Vi får se om det är en upptrappning. Det är naturligt att man uppträder över Östersjön. Man vill hävda sin närvaro och sitt närområde”.[110]

Militärt samarbete

Enligt TT Nyhetsbyrån föregicks den ryske utrikesministerns besök i Finland 2014 av dolda hot om vad som kunde hända Finland om de gick med i Nato. TT Nyhetsbyrån skrev att innan besöket hade president Vladimir Putins personliga sändebud Sergej Markov förmedlat ett brutalt framtidsperspektiv om de ryska grannländerna skulle närma sig Nato mer formellt. Till Svenska Dagbladet och Huvudstadsbladet ska Makarov ha sagt: ”Vill ni vara med och starta ett tredje världskrig? Antisemitismen startade andra världskriget, russofobin kan starta ett tredje. Finland är ett av de mest russofobiska länderna i Europa, efter Sverige och de baltiska länderna.” På frågan om vad rysskräcken handlade om skrev TT att Makarov svarade: "detta monstruösa ljugande om Ukraina".[111]

I en intervju med TT Nyhetsbyrån 2017 sa Rysslands president Vladimir Putin att ett svenskt medlemskap i försvarsalliansen Nato skulle försämra de bilaterala relationerna. I intervjun sa han: ”Om Sverige går med i Nato kommer det självklart att ha negativ effekt på våra bilaterala relationer. För oss betyder det att Nato expanderar mot våra gränser, till och med från svenskt territorium”. Den ryske presidenten sa vidare: ”Självklart betyder det inte att vi kommer att bli hysteriska och göra våra robotar redo, men vi kommer att fundera på ett lämpligt svar. Det skulle vara ytterligare ett hot mot Ryssland”. Samtidigt sa han att det var upp till Sverige, dess ledare och folk, att bestämma om landet ska gå med i Nato eller inte. Presidenten framhöll att det inte fanns anledning att tro att Ryssland skulle vilja inleda krig mot Sverige.[112]

I april 2016 besökte ordföranden för det ryska federationsrådets utrikesutskott Stockholm. Enligt Dagens Nyheter lobbade han mot Nato och bedyrade att Ryssland inte utgjorde något hot mot Sverige. Vidare framgick att Kreml inte kommer

[108] Åkesson, Lovisa. Brännström, Leif. Holm, Gusten. *Ryska ambassadören: Bilden med jaktplanet kan vara photoshoppad.* Expressen, 26 februari 2019.
[109] Olsson, Jonas. *Tre ryska militärflygplan har kränkt svenskt territorium.* SVT, 24 januari 2019.
[110] Olsson, Jonas. *FOI om ryska flygkränkningarna: ”Inte klart om det var avsiktligt”,* SVT, 24 januari 2019.
[111] TT. *Finland varnas av Ryssland.* TT i Expressen, 8 juni 2014.
[112] TT. *Putin: Sverige i Nato ”hot mot Ryssland”.* TT i SVT, 1 juni 2017.

stå overksamt "om vi får fler Natotrupper utefter våra gränser". Kort därefter intervjuades Rysslands utrikesminister i tidningen där han sa att om Sverige går med i Nato kommer Ryssland att agera genom att vidta militära åtgärder. Det rapporterades om att uttalandet följdes upp av högt uppsatta ryska militärer och politiker. Dessa ska ha sagt att som svar på ett eventuellt svenskt Natointräde skulle den militära styrkan utökas i de nordvästliga delarna av Ryssland däribland med den "nya generationens ogenomträngliga" missiler som Natos styrkor inte kan rå på. Efter utspelen ska den svenske försvarsministern ha kallat hotet ”Helt oacceptabelt och omotiverat” samtidigt som den svenska regeringen meddelade Rysslands ambassad att "Sveriges säkerhetspolitik bestäms av Sverige".[113]

Militärt uppträdande med atomubåt

Sommaren 2017 lämnade världens största atomubåt sin hemmabas i nordvästra Ryssland för att delta i en marinparad i S:t Petersburg. På sin väg dit gick ubåten i ytläge utmed den norska, danska och svenska kusten. Atomubåtens ankomst sammanföll med en stor rysk-kinesisk militärövning i Östersjön.[114] Sveriges försvarsminister kommenterade den ryska atomubåtens närvaro med orden: ”Vi ser en ökad rysk militär verksamhet och militär förmåga i Sveriges närområde. Att Ryssland uppträder med en atomubåt i Östersjön är en ytterligare komponent i det som nu pågår.”[115]

Militär övning

Svenska Dagbladet skrev att Ryssland genomförde en övning natten mot långfredagen 2013 som kom att kallas ”Ryska påsken”. Tidningen skrev att övningen innefattade strategiska bombflygplan med möjlighet att bära kryssningsmissiler och kärnvapen och riktade in sig på två av Sveriges viktigaste militära anläggningar.[116] Enligt Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg var övningen förmodligen ett simulerat kärnvapenangrepp.[117] Enligt Thomas Reis, säkerhetsexpert vid Försvarshögskolan i Stockholm, kunde syftet med manövern vara att signalera att ”det kan bli farligt om du genomför militära övningar tillsammans med Nato”. Detta i ett försök att påverka opinionen mot ett svenskt Natomedlemskap.[118] En tjänsteman vid Natohögkvarteret i Bryssel sa senare att ”Det var uppenbarligen en ren provokation utan annat syfte än att skrämma Sverige”.[119]

[113] Winiarski, Michael. *Kraftfulla reaktioner på ryskt hot.* Dagens Nyheter, 30 april 2016.
[114] Lindhe, Jon. Olsson, Jonas. *Världens största atomubåt på väg mot Östersjön.* SVT, 19 juli 2017.
[115] Kjellberg, Tobias. Dorian, Hampus. *Försvarsministern oroad – rysk atomubåt vid Västkusten.* Göteborgsposten, 19 juli 2017.
[116] Holmström, Mikael. *Ryskt flyg övade anfall mot Sverige.* Svenska dagbladet, 22 april 2013.
[117] Larsson, Thomas. Olsson, Jonas. *Ryssland övade kärnvapenanfall mot Sverige*. SVT, 3 februari 2016.
[118] Anderholm, Hugo. *Why Is Russia Simulating Nuclear Strikes on Sweden?* Vice, 17 oktober 2014.
[119] Larsson, Thomas. Olsson, Jonas. *Ryssland övade kärnvapenanfall mot Sverige.* SVT, 3 februari 2016.

Misskreditering

Expressen skrev att den finske journalist som 2014 infiltrerade och avslöjade en statlig trollfabrik i Sankt Petersburg senare blev utsatt för en massiv hatkampanj på Facebook, Youtube och andra sociala medier. Smutskastningen gick bland annat ut på att hon utmålades som betald av Nato och anklagades för att vara narkotikahandlare. Hon fick också ett falskt sms från sin pappa, som varit död i 20 år, där det stod att han inte var död utan hade koll på henne.[120] Fallet uppmärksammades vidare i bland annat New York Times.[121]

I en artikel i Magasinet Paragraf framgick att Bloggen Corruptio under flera år ägnade sig åt att smutskasta svensk polis och många av dess anställda. Personen bakom bloggen lade upp inlägg som bland annat anklagade enskilda polismän för att vara kriminella. Vidare innehöll inläggen alltifrån polisanställdas bostadsadresser till foton på deras familjer. Trots kränkande innehåll förblev inläggen publicerade på internet.[122] Aftonbladet skrev 2014 att kritiker menar att den aktuella bloggarens verksamhet varit ett exempel på att lagstiftningen inte hängt med i utvecklingen vad gäller spridning av kränkande uppgifter på internet.[123]

I april 2020 skrev Sveriges television att en rysk webbplats pekat ut tre svenska medborgare och publicerat deras namn och personnummer. Personerna, med koppling till Försvarsmakten, anklagades för att ha utbildat barnamördare i konfliktområdet i Ukraina. Enligt SVT reagerade den svenske försvarsministern starkt på uppgifterna och menade att försök att svartmåla, desinformera och vilseföra på detta systematiska sätt var helt oacceptabelt. Han menade vidare att desinformation är en ständigt pågående verksamhet men att han reagerade på grovheten i detta enskilda fall.[124]

Misstänkt kartläggning

I januari 2017 rapporterade Sveriges Television om en misstänkt kartläggning av kapaciteten i akutsjukvården i Norrbotten. Förfrågningarna rörde till exempel ambulanser, bemanning och stationeringsorter. Frågeställarna hörde av sig via mejl och utgav sig för att vara forskare eller studenter vid utländska universitet och hänvisade till arbete där de behövde informationen.[125] I en annan artikel från Sveriges Television framgår att det också vid samma tid förekom ”en del besynnerliga mejl in till Luleå kommun som bedömdes kunna vara del av en kartläggning från

[120] Sjöshult, Fredrik. *Hon avslöjade trollfabrik – nu åtalas ”Putins mobbare”.* Expressen, 29 mars 2018.
[121] Higgins, Andrew. *Effort to Expose Russia's 'Troll Army' Draws Vicious Retaliation.* The New York Times, 30 maj 2016.
[122] Paulsson, Carlos. *Svensk mästare i näthat.* Magasinet Paragraf, 6 december 2013.
[123] Johansson, Anders. *”Norra Europas värsta näthatare” gripen,* 3 december 2014.
[124] Jönsson, Elin. Rudolfsson, Philip. *Svenska försvarsanställda uthängda som barnamördare på rysskspråkig sajt.* SVT, 28 april 2020.
[125] Larsson, Erica. *Misstänkt kartläggning av akutsjukvård – rapporterad till SÄPO.* SVT, 13 januari 2017.

främmande makt". Meddelandena innehöll frågor om infrastruktur som exempelvis el, telenät och havsdjup i hamnarna.[126]

Polisfall

I september 2018 skrev Sveriges Radio att en turistande kinesisk familj vägrade lämna lobbyn på ett fullbokat vandrahem i Stockholm. Familjen hade bokat in sig på fel dag. Polispatrull beordrades och personerna avlägsnades. Händelsen filmades. Polisernas ingripande anmäldes men utredningen lades ned av chefsåklagare eftersom avlägsnandet bedömdes ha skett i enlighet med 13 § polislagen.[127] I en nyhetsnotis daterad den 15 september skrev den kinesiska ambassaden att tre kinesiska turister "brutalt misshandlats av den svenska polisen". De skrev vidare att "Poliserna utsatte kinesiska medborgare för livsfara och bröt mot de grundläggande mänskliga rättigheterna" och att ambassaden är "oroad och förargad över det som hänt och fördömer starkt den svenska polisens beteende". Ambassaden gick dessutom ut med en varning till kineser som turistade i Sverige. Det kinesiska utrikesministeriet vände sig även till den svenska regeringen angående händelsen – med uppmaning om att de noggrant och omedelbart utredde den. De krävde dessutom att den svenska polisen straffades, bad om ursäkt och kompenserade de kinesiska turisterna.[128]

I januari 2016 rapporterade Sveriges Television att en 13-årig "rysslandstysk" flicka försvunnit från sitt hem i Tyskland och varit borta i mer än ett dygn. De skrev vidare att det snabbt spreds rykten på internet om att hon blivit våldtagen av flera flyktingar.[129] Av Aftonbladets rapportering om händelsen följde att "Enligt regimtrogen rysk media hade flickan hållits som sexslav i en lägenhet i omkring 30 timmar."[130] Sveriges Television skrev att ryktet späddes på av en video där män "med flyktingbakgrund" skröt om en våldtäkt. En video som Sveriges Television menade i själva verket var från Youtube och flera år gammal. Frågan blev storpolitisk genom att bland annat den ryske utrikesministern tog sig an fallet och talade om "vår flicka". Han kritiserade vidare de tyska myndigheterna för att försöka vara "politiskt korrekta" och för att mörka fallet. Vidare rapporterades om protester arrangerade av rysslandstyskar.[131] Det tyska nyhetsmagasinet Der Spiegel skrev att den ryska ledningen nu hade upptäckt de tyska medborgarna med rysk bakgrund och använde dem för sina syften – att så misstro.[132]

---

[126] Larsson, Erica. *Misstänkt kartläggning av norrbottnisk infrastruktur.* SVT, 9 januari 2017.
[127] Sahlberg, Hanna. *Kina anklagar svensk polis för brutalitet mot turister.* Sveriges Radio Ekot, 15 september 2018. Granlund, John & Micic, Mira. *Diplomatisk kris med Kina – efter bråk på svenskt hostel.* Aftonbladet, 15 september 2018
[128] Kinesiska ambassaden i Sverige. *The Chinese Embassy Spokesperson's remarks on the Brutal Abuse of Chinese Tourists by Swedish Police.* Kinesiska ambassadens webbplats, 15 september 2018.
[129] Andersson, Bo Inge. *Rykten om våldtäkt vållar rysk-tysk kris.* SVT, 27 januari 2016.
[130] Tronarp, Gustaf. Dickson, Staffan. *Tysk åklagare: "Våldtagen" rysk-tyska sov hos vän.* Aftonbladet, 29 januari 2016.
[131] Andersson, Bo Inge. *Rykten om våldtäkt vållar rysk-tysk kris.* SVT, 27 januari 2016.
[132] Bidder, Benjamin. *Nicht Moskaus Sache.* Der Spiegel, 26 januari 2016.

Proxygrupper

Enligt Michael Carpenter i The Atlantic förfogar den ryska regimen över grupper som kan användas för fysisk påverkan. Han menar att grupperna kan användas för att till exempel underminera ett västerländskt samhälle från insidan. Enligt författaren kan de aktuella grupperna exempelvis bestå av nynazister, fotbollshuliganer och uppploppsmakare.[133] Enligt The Guardian misstänkte Storbritanniens regering att den ryska regeringen sanktionerat flera av de ryska fans som bråkade med engelska supportrar under fotbolls-EM i Frankrike 2016. Enligt källor till tidningen ska dessa fotbollshuliganer ha haft kopplingar till ryska militären och flera av de som slogs ska ha identifierats som ”uniformerade tjänstemän” i Ryssland,[134] en uppgift som senare ifrågasattes av Kreml.[135]

I mars 2019 skrev Svenska Yle att motorcykelgänget Night Wolves står under den ryske presidentens beskydd samtidigt som de sprider rysk nationalism både i Ryssland och utomlands. Tidningen skrev vidare att gänget grundades redan under Sovjettiden och att klubben med västliga ögon ses som presidentens "eget gäng". Yle skrev vidare att medlemmar i Night Wolves deltog i ockupationen av Krim, vilket lett till att Kanada och USA infört sanktioner mot organisationen. En del EU-länder har också belagt medlemmarna med inreseförbud.[136] Enligt en TT-text i Svenska Dagbladet 2018 hade gänget etablerat sig i Slovakien där de misstänktes försöka hitta allierade åt Rysslands president. Vidare redovisade tidningen uppgifter om att Night Wolves startat rekrytering i Slovakien och hållit militärövningar på basen utanför Bratislava med utrustning som lånats från ett krigsmuseum. Dessutom framgick att Slovakien och Ryssland har historiskt starka band och Slovakien är ett av de mest pro-ryska länderna i Centraleuropa.[137] I mars 2019 skrev Svenska Yle att Night Wolves etablerat sig i Finland.[138]

Påverkan

I februari 2017 skrev Eskilstuna-Kuriren att nätverket Granskning Sverige under flera år ägnade sig åt att koordinera mejl- och telefonattacker mot bland annat nyhetsredaktioner. I ett avslöjande av tidningen framgick att nätverket betalade anonyma uppringare för att hota och spela in intervjuer med journalister och makthavare, som sedan redigerades om för att få de intervjuade att framstå i dålig dager.

---

[133] Michael Carpenter, *Russia Is Co-opting Angry Young Men*, The Atlantic, 29 augusti 2018.
[134] Boffey, Daniel. *Whitehall fears Russian football hooligans had Kremlin links.* The Guardian, 18 juni 2016.
[135] TT i Svenska dagbladet. *Putin ifrågasätter huliganankлagelse.* Svenska dagbladet, 17 juni 2016.
[136] Strömgård, Sofia. *Det ryska mc-gänget Nattens vargar finns nu också i Finland - står president Putin nära.* YLE, 28 mars 2019.
[137] TT i Svenska dagbladet. *Putinvänligt mc-gäng oroar i Slovakien.* TT i Svenska dagbladet, 6 augusti 2018.
[138] Strömgård, Sofia. *Det ryska mc-gänget Nattens vargar finns nu också i Finland - står president Putin nära.* YLE, 28 mars 2019.

De redigerade intervjuerna publicerades sedan på Youtube och på högerextrema sidor.[139]

Sabotage

En augustikväll innan riksdagsvalet 2018 sattes ett 80-tal bilar i brand i Västsverige. I Frölunda tände en grupp svartklädda personer eld på flera bilar och i Trollhättan kastades det även sten mot poliser. Av filmmaterial från händelsen framstod det som att skadegörelsen var väl koordinerad och utförd med precision.[140] Tidningen Fokus skrev senare att bränder av detta slag var ett scenario för Krigsdelegationens[141] övning i mars 2017.[142]

Sabotage av infrastruktur skulle kunna iscensättas av en statlig antagonistisk aktör. Ett fall som inte har några kända sådana kopplingar men som ändå förtjänar att nämnas är Häglaredsmasten i Borås. Häglaredsmasten var en 332 meter hög radio- och tv-mast. Borås tidning skrev att i maj 2016 bröts omkring 200 meter av masten av och föll till marken, vilket misstänktes bero på sabotage. Tidningen skrev vidare att muttrar till ett antal vajrar lossats från infästningarna på ett betongfundament, vilket ledde till att masten började luta och sedermera bröts av och rasade. Raset ledde till stora driftstörningar i utsändningen av radio och tv. Efter raset skärpte Teracom säkerheten runt de övriga 53 så kallade storstationerna i Sverige.[143]

Samarbeten och stöd

Svenska Dagbladet skrev att på militärutbildningen Partizan i Sankt Petersburg förberedde sig nationalister för det som kallades ”globalt kaos”. Vidare framgick att bland annat svenska högerextrema fick lära sig skjuta och rustas för strid. Partizan är en paramilitär stridsutbildning där deltagarna får lära sig taktiska förberedelser med praktiska övningar och vapenträning.[144] Dagens Nyheter skrev att kort efter deltagande på utbildningen utförde två svenska högerextremister ett bombdåd i Göteborg, för vilket de senare dömdes.[145]

I december 2016 skrev forskaren Edit Zgut på EUobserver att det fanns kopplingar mellan Rysslands militära underrättelsetjänst (GRU) och den ungerska nynazistiska gruppen MNA. Enligt Zgut avslöjades kopplingen i samband med att en polis

---

[139] Ståhle, Mathias. *Så styrs den svenska trollfabriken som sprider hat på nätet mot betalning.* Eskilstuna-Kuriren, 16 februari 2017.
[140] Skagerström, Silverberg och Forsberg. *Svartklädda personer tände eld på 80-tal bilar i Göteborg.* Aftonbladet, 13 augusti 2018.
[141] Krigsdelegationen består av talmannen och 50 ledamöter som vid behov kan ersätta riksdagen om Sverige skulle vara i krig eller krigsfara.
[142] Sundling, Janne och Törnmalm, Kristoffer. *Krigsdelegationen övade samordnad brandattack.* Tidningen Fokus, 14 augusti 2018.
[143] Granberg, Lennart. *Åklagaren bekräftar: Så fälldes Häglaredsmasten*. Borås tidning, 16 maj 2016.
[144] Svensson, Wiman, Sundkvist och Georgieva. *Här tränar svenska nazister krig i Ryssland.* Svenska dagbladet, 29 september 2017.
[145] Dagens Nyheter. *Pensionär efterlyst för vapenbrott – är kontakten mellan svenska nazister och ryska paramilitärer.* Dagens Nyheter, 25 november 2019.

dödades 2016 men att den går att spåra tillbaka till 2012. Vidare framgick att GRU deltagit i militärövningar tillsammans med MNA.[146]

Av RAND-rapporten *Competing in the gray zone* framgick att Kreml hjälpt till att utveckla den bosniska organisationen Serbian Honor. En milis lojal mot presidenten för den semi-autonoma republiken Srspka.[147] I en artikel i The Guardian följde att legosoldater med band till Kreml utbildade bosnienserbiska rekryter vid ett Moskvafinansierat träningscentrum i Serbien.[148] Av RAND-rapporten framgick att en milis skulle kunna användas som ett potentiellt medel för att destabilisera den bosniska staten om den skulle besluta att närma sig Nato.[149]

I januari 2017 skrev Reuters om att Ukraina gått in med en stämningsansökan till FN:s internationella domstol. I stämningsansökan framgick bland annat anklagelser om att Ryssland tillhandahöll vapen, utbildning och direkt militärt stöd till ukrainska separatister som slogs i östra Ukraina under konflikten 2014.[150]

I juli 2017 skrev Reuters om en rättegång i Montenegro där Ryssland påstods ha stött ett kuppförsök för att installera en pro-rysk president i landet. Syftet ska enligt rapporteringen ha varit att förhindra Montenegros anslutning till Nato. Kreml avfärdade anklagelserna som absurda.[151]

I juli 2018 skrev Financial Times att det fanns uppgifter som pekade på att ryska diplomater arbetade tillsammans med grekiska nationalister och den ortodoxa kyrkan för att organisera protester i den nordgrekiska staden Alexandroupolis. Detta i samband med den grek-makedonska namnkonflikten.[152]

Av rapportering från tidningar som New York Times och Financial Times med flera kan rysskopplade organisationer ha deltagit i en proteströrelse mot energiutvinning i Bulgarien 2012. Rapporteringen innehöll uppgifter om att en anledning kan ha varit att amerikanska företag velat utvidga sin marknad, vilket hotade det ryska statliga företaget Gazproms inflytande i regionen. Ryssland sades ha uppmanat en mängd allierade att engagera sig, bland dessa fanns socialistiska partier,

[146] Zgut, Edit. *Hungary's pro-Kremlin far right is a regional security threat.* Euobserver, 23 december 2016.
[147] Pettyjohn, Stacie L. & Wasser, Becca. (2019). *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses.* s. 26.
[148] Borger, Julian. *Russian-Trained Mercenaries Back Bosnia's Serb Separatists*. The Guardian, 12 januari 2018.
[149] Pettyjohn, Stacie L. & Wasser, Becca. (2019). *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses.* s. 27.
[150] Deutsch, Anthony. Winning, Alexander. *In U.N. Lawsuit, Ukraine Demands Russia End Support for Separatists*. Reuters, 17 januari 2017.
[151] Komnenic, Petar. Sekularac, Ivana. *Montenegro begins trial of alleged pro-Russian coup plotters.* Reuters, 19 juli 2017.
[152] Hope, Kerin. *Russia meddles in Greek town to push back the west.* Financial times, 14 juli 2018.

den ortodoxa kyrkan, idrottsklubbar, icke-statliga miljöorganisationer och affärskontakter. Av rapporteringen framgick vidare att som stöd för protesterna kan demonstranter ha betalats och bussats till olika platser.[153]

Sammandrabbningar

I Pamment et al. (2018) omnämns en artikel i Los Angeles Times från 2013. Artikeln handlar om en händelse i Indien samma år där en hinduisk flicka berättade för sin familj att hon blivit misshandlad av en muslimsk pojke. Två personer, vilka enligt rykten påstods vara flickans bror och kusin, hämnades genom att döda pojken. Ryktet om det inträffade ledde till sammandrabbningar mellan hinduiska och muslimska grupper och parallellt med detta publicerade en okänd person en video av två män som dödades av en arg mobb. Den tillhörande bildtexten pekade ut männen som hinduer och folkmassan som muslimer. Rykten gjorde gällande att det var brodern och kusinen som dödats, och detta spred sig som en löpeld via sociala medier och över telefon. I slutändan krävdes 13 000 uniformerade för att stoppa det efterföljande våldet. I efterhand visade det sig dock att det inte var brodern eller kusinen på filmen, och även om våld mot två personer skett, hade filmen inte spelats in i Indien.[154]

Göteborgsposten skrev att ett team från en rysk tv-kanal varit i Stockholmsförorten Rinkeby våren 2017. På plats hade teamet enligt tidningen försökt förmå personer att ställa till med bråk genom att erbjuda dem pengar. Det ryska tv-teamet ska ha sagt att de var beredda att betala 400 kronor om ungdomarna bjöd på lite "action". Händelsen refererades till i The New York Times där det framgick att bara ett par dagar tidigare hade USA:s president Donald Trump beskrivit Sverige som ett skräckexempel på ett land som tagit emot för många invandrare.[155,156]

Störsändare och drönare

Störsändare kan i sin enklaste form användas för att till exempel störa ut fjärrstyrda lås till bilar, larmbågar i butiker och villalarm.[157] Tech World skrev vidare att störsändare samtidigt kan användas för mer sofistikerade angrepp mot navigation,

---

[153] Pettyjohn, Stacie L. & Wasser, Becca. (2019). *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses.* s. 25; Higgins, Andrew. *Russian Money Suspected Behind Fracking Protests.* New York Times, 30 november 2014; MacDowall, Andrew. *Chevron's Bulgaria Pull-Out a Blow for Energy Security.* Financial Times, 11 juni 2014. ; Jones, Sam. Chazan, Guy. Oliver, Christian. *NATO Claims Moscow Funding Anti-Fracking Groups.* Financial Times, 19 juni 2014.; Johnson, Keith. *Russia's Quiet War Against European Fracking.* Foreign Policy, juni 2014.

[154] Magnier, Mark. *Hindu Girl's Complaint Mushrooms into Deadly Indian Riots,* Los Angeles Times, 9 september 2013.

[155] Olausson, Josefine. *Uppgifter: Unga erbjöds pengar av ryskt tv-team.* Göteborgsposten, 6 mars 2017 samt Becker, Jo. *How Nationalism Found a Home in Sweden,* The New York Times, 11 augusti 2019.

[156] Pamment, James et al. 2018. *Countering Information Influence Activities: The State of the Art.*

[157] Stenumgaard, Peter. *Det trådlösa samhället öppnar för nya angrepp.* Elektronik i Norden, 26 oktober 2012.

kommunikation och transporter. Här kan det handla om att slå ut GPS eller mobiltelefoni, vilket gör att till exempel sjukhus eller flygplatser kan störas.[158] The Economist rapporterade om att GPS-mottagare vid Newarks flygplats i New Jerseys stördes ut med jämna mellanrum under 2009.[159] Enligt sajten GPS World visade en efterföljande utredning att det var en förbipasserande långtradare som störde ut GPS-mottagarna på flygplatsen. Chaufförен hade installerat en störsändare för att störa ut den GPS-mottagare som arbetsgivaren använde för att logga förarnas rutter.[160]

Drönare (UAS) kan användas som plattform för elektronisk krigföring. Enligt Kelsey Atherton på C4ISRNET genom att de bland annat kan bära störsändare med förmåga att slå ut mobiltelefoni på upp till 20 mils avstånd från startplatsen. Författaren skriver att när drönarna flyger i parformation används den ena som signal- och kommunikationsrelä samtidigt som den andra står för själva störsändningen.[161]

Drönare är billiga och lätta att använda som vapen för exempelvis en antagonistisk aktör. Enligt Svenska Yle kan de till exempel användas i rekognoseringssyfte inför en stundande attack eller lastas med explosivt material för att på så vis utgöra en fjärrstyrd bomb. Bomben kan sedan manövreras utan risk för egna personförluster.[162] I en annan artikel skrev tidningen att i augusti 2018 skedde en attack mot Venezuelas president i samband med en militärparad. Myndigheterna hävdade att två drönare lastade med explosivt material skjutits ned efter att det skett en explosion intill presidenten. Denna version bestreds dock av brandmän som varit på plats.[163]

Säkerhetspolitiskt hot (uttalande om)

Expressen skrev om en intervju som CNN gjort i juli 2018. I den intervjun riktade den ryske Sverigeambassadören stark kritik mot den svenska regeringen. Bakgrunden var ett uttalande som den svenska statsministern gjort i vilket han sagt att Ryssland var det största säkerhetspolitiska hotet mot Sverige. Statsministerns uttalande skedde i samband med ett möte i Rosenbad där Säkerhetspolisen och Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap (MSB) informerade riksdagspartierna om risker för påverkansoperationer under valet 2018. Enligt uppgifterna i Expressen rekommenderade ambassadören statsministern att inte komma med sådana an-

[158] Städje, Jörgen. *Varning för störsändare!* Tech World, 31 januari 2015.
[159] The Economist. *No jam tomorrow*. The Economist, 10 mars 2011.
[160] Grabowski, Joseph C. *Personal Privacy Jammers: Locating Jersey PPDs Jamming GBAS Safety-of-Life Signals.* GPS World, 1 april 2012.
[161] Atherton, Kelset D. *Russian drones can jam cellphones 60 miles away.* C4ISRNET, 16 november 2018.
[162] Von Kraemer, Maria. *Är fjärrstyrda drönare det nya terroristvapnet? - Obemannade farkoster en utmaning för säkerhetstjänster.* YLE, 13 augusti 2018.
[163] Granskog, Sebastian. *Regeringen i Venezuela stämplar explosion som mordförsök på president Maduro.* YLE, 5 augusti 2018.

klagelser. Texten fortsatte med att beskriva hur ambassadören utvecklat sin rekommendation: ”Den svenska statsministern pekar gång på gång ut Ryssland som det största hotet, utan att ha några som helst bevis för det. Vi är trötta på det nu. Det spelar ingen roll om man är statsminister, påven eller Jesus Kristus, man kan ändå inte komma med grundlösa anklagelser. Och man måste förstå att det inte kan ske utan gensvar”. Texten fortsatte med citatet: ”Jag hoppas att nästa regering omprövar sin politik gentemot Ryssland. Relationerna mellan Ryssland är så dåliga att de inte kan bli sämre”.[164]

Tv-intervjuer

I juli 2016 skrev journalisten Patrik Oksanen på Hela Hälsingland att en tjänsteman på Länsstyrelsen Gotland blivit intervjuad av en rysk statlig tv-kanal om naturreservat på ön. Av artikeln följde att intervjun dock använts i ett tv-reportage om krigsförberedelser mot Ryssland. Under intervjun pekade tjänstemannen med en penna på en karta över Gotland och reportaget kom sedermera att handla om Sveriges och Natos krigsförberedelser.[165]

Enligt Hallandsposten genomförde ett team från den ryska tv-kanalen NTV intervjuer med svensk personal under en större försvarsmaktsövning 2017. Tidningen skrev vidare att chefen för en svensk stridsflygdivision var en av de intervjuade och han ska bland annat ha sagt så här efter intervjun: ”Hon frågade mycket om vilken fiende vi övar att slåss emot och undrade om jag tycker att Ryssland är aggressivt.” Chefen förklarade vidare att: ”Det hjälpte inte att jag sa att det bara är en fiktiv fiende under övningen. Hon bara fortsatte att fråga om jag upplever Ryssland som ett hot mot Sverige.”[166]

I maj 2018 skrev en polischef i Malmö följande på sina sociala medier: ”Ovanlig intervjusituation idag. Blev intervjuad av ryskt tv-team om Malmö samtidigt som svensk journalist var med och lyssnade på intervjun för att denne sedan skulle intervjua ryska tv-teamet om varför de intervjuar Malmöpolisen... spännande vardagar!”.[167]

Utländska direktinvesteringar i skyddsvärda verksamheter

Under 2020 genomförde Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) en studie om utländska direktinvesteringar i skyddsvärda verksamheter. Arbetet innebar att beskriva risker, kartlägga områden och branscher där utländska direktinvesteringar kan få negativa konsekvenser för säkerheten samt att ange generella egenskaper och

[164] Nilsson, Mimmi. Skoglund, Karolina. *Löfven förnekar dålig relation med Ryssland.* Expressen, 4 juli 2018.
[165] Oksanen, Patrik. *Naturreservaten blev krigiska när den Gazpromägda ryska TV-kanalen rapporterade om Gotland.* Hela Hälsingland, 19 juli 2016 samt Värjö, Daniel. *Oksanen: Länsstyrelsen utnyttjad i rysk propaganda-TV*. Sveriges Radio, 19 juli 2016.
[166] Holmer, Anders. *Ryskt tv-team ökade spänningen på militärövning.* Hallandsposten, 23 september 2017.
[167] Karlsson, Mats. *Ovanlig intervjusituation idag.* Twitter, 16 maj 2018.

omständigheter hos investerare som kan innebära en säkerhetsrisk vid en investering. I studien konstaterades att det fanns flera risker med utländska direktinvesteringar i skyddsvärda verksamheter: risker för minskad yttre och inre säkerhet, risker för skada på nationell samhällsviktig verksamhet samt risker för skada på Sveriges ekonomi.

I rapporten diskuterades olika myndigheters definitioner av skyddsvärda verksamheter för att identifiera vilka områden och branscher som kunde vara extra känsliga, och där vissa utländska direktinvesteringar kunde få negativa konsekvenser för säkerheten. Tillgänglig statistik på direktinvesteringstillgångar visade att Europa stod för majoriteten av dessa men att Asien hade ökat sin andel av direktinvesteringstillgångarna i Sverige på senare år. Störst andel av direktinvesteringstillgångar återfanns inom finans och försäkring, därefter raffinerad petroleum samt kemiska produkter och läkemedel. I rapporten konstaterades slutligen att det fanns ett antal generella egenskaper och omständigheter hos investerare, som kunde vara värda att uppmärksamma, nämligen nationalitet, ägarstruktur, sektordominans, graden av demokrati och mänskliga rättigheter samt graden av antagonism gentemot Sverige och med Sverige nära förbundna stater. Fallstudier gjordes av Kina, Ryssland och Iran.[168]

Uttalande om media

I en intervju med Sveriges Television uppmanade Kinas ambassadör i Sverige svenska medier och journalister att inte lägga sig i Kinas interna angelägenheter. Ambassadören menade att de ”allvarliga attackerna och smutskastningen” av Kinas kommunistparti och regering i frågor om bland annat mänskliga rättigheter och pressfrihet påminde honom om två boxare - ”en lättviktsboxare som försöker provocera fram en fajt med en tungviktsboxare”. Uttalandet ska ha haft sin grund i att flera svenska nyhetsredaktioner berättat om att de vid upprepade tillfällen kontaktats av ambassadören som framfört kritik mot publiceringar, en kritik som enligt några mediehus tidvis varit ”aggressiv” och hotfull.[169]

Valpåverkan

Efter det amerikanska presidentvalet 2016 skrev The New York Times att Facebook avslöjat att de sålt annonser till ett värde av mer än 100 000 USD till ett ryskt företag med koppling till Kreml. Annonserna ska ha visats under perioden juni 2015 till maj 2017 och varit kopplade till cirka 500 falska konton som skapats av Internet Research Agency i Sankt Petersburg. Majoriteten av de 3 000 annonserna hänvisade inte till de politiska kandidaterna utan fokuserade istället på ämnen som

[168] Petersson, Magnus (red). Almén, Oscar. Denward, Carl. Holmquist, Erika. Malmlöf, Tomas och Ädel, Maria. *Utländska direktinvesteringar i skyddsvärda verksamheter – En studie av risker, branscher och investerare.* FOI-R--5069--SE

[169] Kainz Rognerud, Knut. *Kinas ambassadör: Svensk media är som grälmuckande ”lättviktsboxare”.* SVT, 30 januari 2020.

ras, homosexuellas rättigheter, vapenkontroll och invandring. Vissa annonser uttryckte stöd för grupper som Black Lives Matter, andra agiterade mot samma rörelse. Enligt den amerikanska senatorn Mark R. Warner var syftet "att sprida kaos".[170]

[170] Shane, Scott. Goel, Vindu. *Fake Russian Facebook Accounts Bought $100,000 in Political Ads*. The New York Times, 6 september 2017. samt Nilsson, Thomas. *”Ryska Facebook-annonser skulle spä på sociala och politiska motsättningar”,* Resumé 27 september 2017.

Källförteckning för bilaga

Atherton, Kelset D. *Russian drones can jam cellphones 60 miles away.* C4ISRNET, 16 november 2018. https://www.c4isrnet.com/newsletters/unmanned-systems/2018/11/16/russian-drones-can-jam-cell-phones-60-miles-away/ [Hämtad 29 april 2020].

Affärsvärlden TT. *Kinas ambassadör riktar nya hot mot Sverige.* Affärsvärlden, 6 december 2019. https://www.affarsvarlden.se/bors-ekonominyheter/kinas-ambassador-riktar-nya-hot-mot-sverige-6981045 [Hämtad 15 april 2020].

Anderholm, Hugo. *Why Is Russia Simulating Nuclear Strikes on Sweden?* Vice, October 17, 2014, https://www.vice.com/sv/article/dpwk4q/why-is-russian-military-hanging-out-on-swedish-territory [Hämtad 1 mars 2020].

Andersson, Bo Inge. *Rykten om våldtäkt vållar rysk-tysk kris.* SVT, 27 januari 2016. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/rykten-om-valdtakt-vallar-rysk-tysk-kris [Hämtad 14 april 2020].

BBC News. *Russian spy poisoning: What we know so far.* BBC News, 8 oktober 2018. https://www.bbc.com/news/uk-43315636 [Hämtad 14 april 2020].

Becker, Jo. *How Nationalism Found a Home in Sweden.* The New York Times, 11 augusti 2019. http://www.nytimes.com/images/2019/08/11/nytfrontpage/scan.pdf
[Hämtad 1 mars 2020].

Bidder, Benjamin. *Nicht Moskaus Sache*. Der Spiegel, 26 januari 2016. https://www.spiegel.de/politik/deutschland/angebliche-vergewaltigung-unser-maedchen-kommentar-a-1074048.html [Hämtad 14 april 2020].

Boffey, Daniel. *Whitehall fears Russian football hooligans had Kremlin links*. The Guardian, 18 juni 2016. https://www.theguardian.com/football/2016/jun/18/whitehall-suspects-kremlin-links-to-russian-euro-2016-hooligans-vladimir-putin
[Hämtad 1 mars 2020].

Borger, Julian. *Russian-Trained Mercenaries Back Bosnia's Serb Separatists*. The Guardian, 12 januari 2018. https://www.theguardian.com/world/2018/jan/12/russian-trained-mercenaries-back-bosnias-serb-separatists [Hämtad 28 april 2020].

Braw, Elisabeth. *The Secret Norwegian Submarine Base Being Rented by the Russians*. Newsweek, 19 mars 2015. https://www.newsweek.com/2015/03/27/secret-submarine-base-norway-accidentally-handed-russians-314989.html [Hämtad 15 april 2020].

Bülow, Anneli. *Ny rysk hjälpkonvoj i Luhansk*. YLE, 13 september 2014. https://svenska.yle.fi/artikel/2014/09/13/ny-rysk-hjalpkonvoj-i-luhansk [Hämtad 28 april 2020].

Carpenter, Michael. *Russia Is Co-opting Angry Young Men*. The Atlantic, 29 augusti 2018. https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2018/08/russia-is-co-opting-angry-young-men/568741/ [Hämtad 1 mars 2020].

Casey, Michel. *How the Russians pretended to be Texans — and Texans believed them*. Washington Post, 17 oktober 2017. https://www.washingtonpost.com/news/democracy-post/wp/2017/10/17/how-the-russians-pretended-to-be-texans-and-texans-believed-them/?utm_term=.6acc699aab7f [Hämtad 28 juli 2019].

Jeccica Cussins. *AI Researchers Create Video to Call for Autonomous Weapons Ban at UN*. Future of Life Institute, 14 november 2017. https://futureoflife.org/2017/11/14/ai-researchers-create-video-call-autonomous-weapons-ban-un/ [Hämtad: 2021-03-31].

Dagens Nyheter. *Passagerarflyg mot Stockholm störtdes av ryska bombplan*. Dagens Nyheter, 27 september 2016. https://www.dn.se/nyheter/sverige/passagerarflyg-mot-stockholm-stordes-av-ryska-bombplan/ [Hämtad 14 april 2020].

Dagens Nyheter. *Pensionär efterlyst för vapenbrott – är kontakten mellan svenska nazister och ryska paramilitärer*. Dagens Nyheter, 25 november 2019. https://www.dn.se/nyheter/sverige/pensionar-efterlyst-for-vapenbrott-ar-kontakten-mellan-svenska-nazister-och-ryska-paramilitarer/ [Hämtad 29 april 2019].

Deutsch, Anthony. Winning, Alexander. *In U.N. Lawsuit, Ukraine Demands Russia End Support for Separatists*. Reuters, 17 januari 2017. https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-court-idUSKBN1511EU [Hämtad 15 april 2020].

Estonian Foreign Intelligence Service. 2021. *International Security and Estonia 2021.* Tallinn: Estonian Foreign Intelligence Service.

FRA. *Remiss av slutbetänkandet Förbättrat skydd för totalförsvaret* (SOU 2019:34).

FRA, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. 2020. *Cybersäkerhet i Sverige – hot, metoder, brister och beroenden*. Stockholm: FRA, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.

Future of Life Institute. *The Future of Life Institute.* http://futureoflife.org/team/ [Hämtad 31 mars 2021].

Future of Life Institute. *Slaughterbots*. YouTube, 13 november 2017. https://www.youtube.com/watch?v=HipTO_7mUOw [Hämtad: 2021-03-31].

Försvarsmakten. *Falska AIS-spår som utger sig för att vara Försvarsmaktens fartyg.* Försvarsmakten, 9 mars 2021. https://www.forsvarsmakten.se/sv/organisation/hogkvarteret/ [Hämtad: 2021-03-31].

Gabrielsson, Erika. *Finland: Jätterazzia i penningtvätthärva.* Sveriges Radio, 23 september 2018. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7049079 [Hämtad 1 mars 2020].

Gimling Shaftoe, Christopher. *Natogeneral: Flyktingar används som vapen mot Europa.* SVT. 3 mars 2016. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/natogeneral-flyktingar-anvands-som-vapen-mot-europa [Hämtad 14 april 2020].

Grabowski, Joseph C. *Personal Privacy Jammers: Locating Jersey PPDs Jamming GBAS Safety-of-Life Signals.* GPS World, 1 april 2012. https://www.gpsworld.com/personal-privacy-jammers-12837/ [Hämtad 29 april 2020].

Granberg, Lennart. *Åklagaren bekräftar: Så fälldes Häglaredsmasten.* Borås tidning, 16 maj 2016. https://www.bt.se/boras/aklagare-bekraftar-darfor-rasade-masten/ [Hämtad 20 mars 2020].

Granlund, John & Micic, Mira. *Diplomatisk kris med Kina – efter bråk på svenskt hostel.* Aftonbladet 15 september 2018 https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/yvd9Ka/diplomatisk-kris-med-kina--efter-brak-pa-svenskt-hostel [Hämtad 3 mars 2020].

Granskog, Sebastian. *Regeringen i Venezuela stämplar explosion som mordförsök på president Maduro.* YLE, 5 augusti 2018. https://svenska.yle.fi/artikel/2018/08/05/regeringen-i-venezuela-stamplar-explosion-som-mordforsok-pa-president-maduro [Hämtad 29 april 2020].

Green, Bobby. *Norsk ubåtsbas till salu.* Feber, 4 juni 2012. https://feber.se/pryl/norsk-ubatsbas-till-salu/244298/ [Hämtad 15 april 2020].

Grönlund, Erik. *Ryssland: Giftet som användes mot Skripal kan ha kommit från Sverige*. SVT, 18 mars 2018. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ryssland-giftet-som-anvandes-mot-skripal-kan-ha-kommit-fran-sverige [Hämtad 14 april 2020].

Gustafsson, Lars. *Johan Bäckman får inte ta över radiokanal - en fråga om nationell säkerhet*. YLE, 22 februari 2017. https://svenska.yle.fi/artikel/2017/02/02/johan-backman-far-inte-ta-over-radiokanal-en-fraga-om-nationell-sakerhet [Hämtad 14 april 2020].

Hellström, Jerker. Almén, Oscar. Englund, Johan. *Kinesiska bolagsförvärv i Sverige: en kartläggning.* FOI Memo 6903. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Higgins, Andrew. *Effort to Expose Russia's 'Troll Army' Draws Vicious Retaliation.* The New York Times, 30 maj 2016. https://www.nytimes.com/2016/05/31/world/europe/russia-finland-nato-trolls.html [Hämtad 14 april 2020].

Higgins, Andrew. *Russian Money Suspected Behind Fracking Protests*. New York Times, 30 november 2014. https://www.nytimes.com/2014/12/01/world/russian-money-suspected-behind-fracking-protests.html [Hämtad 28 april 2020].

Holmberg Karlsson, Mia. *Rysk ambassadör: Sverige var "bara en gissning".* Svenska dagbladet, 20 mars 2018. https://www.svd.se/ryssland-backar-fran-utpekandet-mot-sverige [Hämtad 15 april 2020].

Holmer, Anders. *Ryskt tv-team ökade spänningen på militärövning.* Hallandsposten, 23 september 2017. https://www.hallandsposten.se/nyheter/halmstad/ryskt-tv-team-%C3%B6kade-sp%C3%A4nningen-p%C3%A5-stor%C3%B6vning-1.4661584 [Hämtad 28 april 2020].

Holmqvist, Tobias. *Polisen varnar för falska mejl – från polisen.* Sveriges Television, 9 januari 2014. https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/polisen-varnar-for-falska-mejl-fran-polisen [Hämtad 1 mars 2020].

Holmström, Mikael. *Ryskt flyg övade anfall mot Sverige.* Svenska dagbladet, 22 april 2013. https://www.svd.se/ryskt-flyg-ovade-anfall-mot-sverige [Hämtad 14 april 2020].

Holmström, Mikael. *Rysk robotskjutning nära Sverige.* Dagens Nyheter, 30 mars 2018. https://www.dn.se/nyheter/sverige/rysk-robotskjutning-nara-sverige/ [Hämtad 14 april 2020].

Holmström, Mikael. *Falska svenska marina fartyg på nätet – pekas ut på positioner nära Ryssland.* Dagens Nyheter, 11 mars 2021. https://www.dn.se/sverige/falska-svenska-marina-fartyg-pa-natet-pekas-ut-pa-positioner-nara-ryssland/ [Hämtad 31 mars 2021].

Hope, Kerin. *Russia meddles in Greek town to push back the west.* Financial times, 14 juli 2018. https://www.ft.com/content/b5728090-86b0-11e8-96dd-fa565ec55929 [Hämtad 15 april 2020].

Hultqvist, Peter. *Tal av Peter Hultqvist vid Folk och Försvars rikskonferens 2019.* Regeringen, 13 januari 2019. https://www.regeringen.se/tal/20192/01/tal-av-peter-hultqvist-vid-folk-och-forsvars-rikskonferens/ [Hämtad 14 april 2020].

Isaksson, David. *Cyberattacken mot Estland väckte Nato.* Computer Sweden, 5 november 2008. https://computersweden.idg.se/2.2683/1.190222/cyberattacken-mot-estland-vackte-nato [Hämtad 14 april 2020].

Isaksson, Ola. *Rykte om ukrainsk svartjord till Dalarna upprör.* Dagens Nyheter, 15 juli 2015. https://www.dn.se/nyheter/varlden/rykte-om-ukrainsk-svartjord-till-dalarna-uppror/ [Hämtad 14 april 2020].

Jansson, Maria. *Försvarsministern: Militärflyget söder om Malmö var ryskt.* Sveriges Radio, 13 december 2014. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6045442 [Hämtad 14 april 2020].

Johansson, Anders. ”*Norra Europas värsta näthatare” gripen*. Aftonbladet, 3 december 2014. https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/bK4bvA/norra-europas-varsta-nathatare-gripen [Hämtad 12 november 2020].

Johnson, Keith. *Russia’s Quiet War Against European Fracking.* Foreign Policy, juni 2014. https://foreignpolicy.com/2014/06/20/russias-quiet-war-against-european-fracking/ [Hämtad 28 april 2020].

Jones, Sam. Chazan, Guy. Oliver, Christian. *NATO Claims Moscow Funding Anti-Fracking Groups.* Financial Times, 19 juni 2014. https://www.ft.com/content/20201c36-f7db-11e3-baf5-00144feabdc0 [Hämtad 28 april 2020].

Jönsson, Elin. Rudolfsson, Philip. *Svenska försvarsanställda uthängda som barnamördare på ryskspråkig sajt.* SVT, 28 april 2020. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/svenska-forsvarsanstallda-uthangda-som-barnamordare-pa-ryskspraki g-sajt [Hämtad 29 april 2020].

Kainz Rognerud, Knut. *Kinas ambassadör: Svensk media är som grälmuckande ”lättviktsboxare”.* SVT, 30 januari 2020. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/kinas-ambassador-svensk-media-gralmuckande-lattviktsboxare [Hämtad 15 april 2020].

Karlsson, Mats. *Ovanlig intervjusituation idag.* Twitter, 16 maj 2018. https://twitter.com/MkarlssonPOMA/status/996786000285315072 [Hämtad 10 mars 2020].

Karlsson, Sara. Ryktet: *Carl Bildt minister i Ukraina.* Expressen, 26 januari 2016. https://www.expressen.se/nyheter/ryktet-carl-bildt-minister-i-ukraina/ [Hämtad 14 april 2020].

Kinesiska ambassaden i Sverige. *The Chinese Embassy Spokesperson's remarks on the Brutal Abuse of Chinese Tourists by Swedish Police.* Kinesiska ambassadens webbplats, 15 september 2018. http://www.chinaembassy.se/eng/sgxw/ [Hämtad 4 mars 2020].

Kjellberg, Tobias. Dorian, Hampus. *Försvarsministern oroad – rysk atomubåt vid Västkusten.* Göteborgsposten, 19 juli 2017. https://www.gp.se/nyheter/v%C3%A4stsverige/f%C3%B6rsvarsministern-oroad-rysk-atomub%C3%A5t-vid-v%C3%A4stkusten-1.4457746 [Hämtad 28 april 2020].

Knutson, Mats. *Ministern: Förfalskat brev spreds av främmande makt*. SVT 16 mars 2016. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/forfalskat-brev-spreds-med-forsvarsministerns-underskrift [Hämtad 14 april 2020].

Komnenic, Petar. Sekularac, Ivana. *Montenegro begins trial of alleged pro-Russian coup plotters*. Reuters, 19 juli 2017. https://www.reuters.com/article/us-montenegro-election-trial/montenegro-begins-trial-of-alleged-pro-russian-coup-plotters-idUSKBN1A413F [Hämtad 15 april 2020].

Kragh, Martin. Åsberg, Sebastian. *”Russia’s Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures: The Swedish Case”.* Journal of Strategic Studies, Vol. 40, Issue 6, 2017, s. 773-816, DOI: 10.1080/01402390.2016.1273830.

Kudo, Per. *Känsliga uppgifter spreds av polischef till Ryssland.* Svenska dagbladet, 26 april 2018. https://www.svd.se/kansliga-uppgifter-spreds-av-polischef-till-ryssland [Hämtad 2021-03-09].

Larsson, Erica. *Misstänkt kartläggning av norrbottnisk infrastruktur.* SVT, 9 januari 2017. https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/misstankt-kartlaggning-av-norrbottnisk-infrastruktur [Hämtad 1 mars 2020].

Larsson, Thomas. Olsson, Jonas. *Ryssland övade kärnvapenanfall mot Sverige.* SVT, 3 februari 2016. https://www.svt.se/nyheter/ryssland-ovade-karnvapenanfall-mot-sverige [Hämtad 14 april 2020].

Laurén, Anna-Lena. *Finland måste dra slutsatser av polisoperationen i Pargas.* HBL, 25 september 2018. https://www.hbl.fi/artikel/finland-maste-dra-slutsatser-av-militaroperationen-i-pargas/ [Hämtad 1 mars 2020].

Lindhe, Jon. Olsson, Jonas. *Världens största atomubåt på väg mot Östersjön.* SVT, 19 juli 2017. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/varldens-storsta-atomubat-pa-vag-mot-ostersjon [Hämtad: 28 april 2020].

Lindström, Karin. *Usb-minnen – nätskurkarnas motorväg in i din dator.* Computer Sweden, 5 augusti 2016. https://computersweden.idg.se/2.2683/1.663066/usb-minne-virus [Hämtad 1 mars 2020].

Lundgren, Åke. *Polisen varnar nu för bluffmejl - från polisen.* Expressen, 9 januari 2014. https://www.expressen.se/gt/polisen-varnar-nu-for-bluffmejl---fran-polisen/ [Hämtad 1 mars 2020].

MacDowall, Andrew. *Chevron’s Bulgaria Pull-Out a Blow for Energy Security.* Financial Times, 11 juni 2014. https://www.ft.com/content/347a30d3-d240-3a1b-9d7d-b07190dd90d3 [Hämtad 28 april 2020].

Magnier, Mark. *Hindu Girl’s Complaint Mushrooms into Deadly Indian Riots.* Los Angeles Times, 9 september 2013. http://articles.latimes.com/2013/sep/09/world/la-fg-india-communal-20130910 [Hämtad 1 mars 2020].

Malteson, Evelina. *Rysk oligark vill köpa ubåtshamn på Gotland.* Dina Pengar i Expressen, 24 februari 2017. https://www.expressen.se/dinapengar/rysk-oligark-vill-kopa-ubatshamn-pa-gotland/ [Hämtad 15 april 2020].

Melén, Johanna. *Adoptioner av ryska barn till USA stoppas.* Sveriges Radio, 2 juli 2013. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5581391 [Hämtad 14 april 2020].

Mosesson, Måns. *Fejknyheter sprids från ”trollfabrik” i Makedonien.* Dagens Nyheter, 17 februari 2017. https://www.dn.se/nyheter/sverige/fejknyheter-sprids-fran-trollfabrik-i-makedonien/ [Hämtad 14 april 2020].

Naess, Kristoffer. *Detta är 700 MHz-bandet.* SVT, 10 december 2018. https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/detta-ar-700-mhz-bandet [Hämtad 15 april 2020].

Nilsson, Mimmi. Skoglund, Karolina. *Löfven förnekar dålig relation med Ryssland.* Expressen, 4 juli 2018. https://www.expressen.se/nyheter/almedalen/ryska-ambassadorens-varning-till-stefan-lofven-/ [Hämtad 15 april 2020].

Nilsson, Thomas. *”Ryska Facebook-annonser skulle spä på sociala och politiska motsättningar”* Resumé, 27 september 2017. https://www.resume.se/nyheter/artiklar/2017/09/27/ryska-annonser-skulle-spa-pa-sociala-och-politiska-motsattningar/ [Hämtad 14 april 2020].

Oksanen, Patrik. *Naturreservaten blev krigiska när den Gazpromägda ryska TV-kanalen rapporterade om Gotland.* Hela Hälsingland, 19 juli 2016. https://www.helahalsingland.se/artikel/naturreservaten-blev-krigiska-nar-den-gazpromagda-ryska-tv-kanalen-rapporterade-om-gotland [Hämtad 10 mars 2020].

Oksanen, Patrik. *Stoppa auktionen innan svensk kriskommunikation hamnar i händerna hos en av Putins oligarker.* Östersundsposten, 1 juli 2017. https://www.op.se/artikel/stoppa-auktionen-innan-svensk-kriskommunikation-hamnar-i-handerna-hos-en-av-putins-oligarker [Hämtad 15 april 2020].

Oksanen, Patrik. *Oksanen: "En kosack tar allt som är löst" sade Presidenten, sen skruvade Finland fast Åbolands skärgård.* Hela Hälsingland, 25 september 2018. https://www.helahalsingland.se/artikel/oksanen-en-kosack-tar-allt-som-ar-lost-sade-presidenten-sen-skruvade-finland-fast-abolands-skargard [Hämtad 1 mars 2020].

Oksanen, Patrik. *Oksanen: Bra köp av staten för att säkra samhällsviktig kommunikation.* Mittmedia, 25 februari 2019. https://www.helahalsingland.se/artikel/oksanen-bra-kop-av-staten-for-att-sakra-samhallsviktig-kommunikation [Hämtad 15 april 2020].

Olausson, Josefine. *Uppgifter: Unga erbjöds pengar av ryskt tv-team.* Göteborgsposten, 6 mars 2017. https://www.gp.se/nyheter/sverige/uppgifter-unga-erbj%C3%B6ds-pengar-av-ryskt-tv-team-1.4184668 [Hämtad 1 mars 2020].

Olsson, Jonas. *Kärnvapenkapabla robotar på plats i Kaliningrad.* SVT, 8 februari 2018. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/karnvapenkapabla-robotar-pa-plats-i-kaliningrad [Hämtad 14 april 2020].

Olsson, Jonas. *Tre ryska militärflygplan har kränkt svenskt territorium.* SVT, 24 januari 2019. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tre-ryska-militarflygplan-har-krankt-svenskt-territorium [Hämtad 14 april 2020].

Olsson, Jonas. *Ryskt stridsflyg flög nära svenskt signalspaningsflygplan.* SVT 23 februari 2019. [Hämtad 14 april 2020].

Pamment, James. Nothhaft, Howard. Agardh-Twetman, Henrik. Fjällhed, Alicia. 2018. *Countering Information Influence Activities: The State of the Art, version 1.4*, Lund: Department of Strategic Communication, Lund University. MSB1261.

Paulsson, Carlos. *Svensk mästare i näthat.* Magasinet Paragraf, 6 december 2013. https://www.magasinetparagraf.se/nyheter/kronikor/44504-svensk-mastare-i-nathat/ [Hämtad 1 mars 2020].

Petersson, Magnus (red). Almén, Oscar. Denward, Carl. Holmquist, Erika. Malmlöf, Tomas. och Ädel, Maria. *Utländska direktinvesteringar i skyddsvärda verksamheter – En studie av risker, branscher och investerare.* FOI-R--5069--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Pettyjohn, Stacie L. & Wasser, Becca. 2019. *Competing in the Gray Zone: Russian Tactics and Western Responses.* Santa Monica, Calif.: RAND Corporation.

Pirttisalo Sallinen, Jani. *Säpo varnar för att auktionera ut mobilt bredband.* Svenska dagbladet, 30 juni 2016. https://www.svd.se/sapo-varnar-for-att-auktionera-ut-mobilt-bredband [Hämtad 15 april 2020].

Pozar, Irena. *Falskt flyktingbrev sprids – skapar oro*. Expressen, 26 oktober 2015. https://www.expressen.se/nyheter/falskt-flyktingbrev-sprids--skapar-oro/ [Hämtad 1 mars 2020].

Rappe, Axel. *Sommarstugor kan vara gömställen för utländska makter – i Kimito väcker ryskägd fastighet förundran.* Svenska Yle, 18 februari 2018. https://svenska.yle.fi/artikel/2018/02/18/sommarstugor-kan-vara-gomstallen-for-utlandska-makter-i-kimito-vacker-ryskagd [Hämtad 1 mars 2020].

Sahlberg, Hanna. *Kina anklagar svensk polis för brutalitet mot turister.* Sveriges Radio Ekot, 15 september 2018. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?artikel=7044180
[Hämtad 4 mars 2020].

Schönstedt, Tommy. *Ryska "spökplan" över Östersjön.* Expressen, 22 september 2014. https://www.expressen.se/nyheter/ryska-spokplan-over-ostersjon/ [Hämtad 14 april 2020].

Sjöshult, Fredrik. *Hon avslöjade trollfabrik – nu åtalas ”Putins mobbare”.* Expressen, 29 mars 2018. https://www.expressen.se/nyheter/hon-avslojade-trollfabrik-nu-atalas-putins-mobbare/ [Hämtad 14 april 2020].

Shane, Scott. Goel, Vindu. *Fake Russian Facebook Accounts Bought $100,000 in Political Ads.* The New York Times, 6 september 2017. https://www.nytimes.com/2017/09/06/technology/facebook-russian-political-ads.html [Hämtad 14 april 2020].

Skagerström, Silverberg och Forsberg. *Svartklädda personer tände eld på 80-tal bilar i Göteborg*. Aftonbladet, 13 augusti 2018. https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/KvAKvG/svartkladda-personer-tande-eld-pa-80-tal-bilar-i-goteborg [Hämtad 1 mars 2020].

Slawson, Nicola. *British diplomats to be expelled from Moscow in retaliation, Russian ambassador says - Politics live.* The Guardian, 14 mars 2018. https://www.theguardian.com/politics/blog/live/2018/mar/14/pmqs-may-corbyn-russia-spy-poisoning-uk-it-will-face-equal-reaction-if-may-punishes-it-for-salisbury-spy-attack-politics-live [Hämtad 14 april 2020].

Stenumgaard, Peter. *Det trådlösa samhället öppnar för nya angrepp.* Elektronik i Norden, 26 oktober 2012. http://www.elinor.se/det-tradlosa-samhallet-oppnar-for-nya-angrepp.html/ [Hämtad 29 april 2020].

Stjärne, Hanna. *SVT: Uppdrag granskning utsatt för intrångsförsök.* Svenska dagbladet, 13 januari 2020. https://www.svd.se/svt-uppdrag-granskning-utsatt-for-intrangsforsok [Hämtad 1 mars 2020].

Strömgård, Sofia. *Det ryska mc-gänget Nattens vargar finns nu också i Finland - står president Putin nära.* YLE, 28 mars 2019. https://svenska.yle.fi/artikel/2019/03/28/det-ryska-mc-ganget-nattens-vargar-finns-nu-ocksa-i-finland-star-president-putin [Hämtad 15 april 2020].

Ståhle, Mathias. *Så styrs den svenska trollfabriken som sprider hat på nätet mot betalning.* Eskilstuna-Kuriren, 16 februari 2017. https://www.ekuriren.se/nyheter/eskilstuna/sa-styrs-den-svenska-trollfabriken-som-sprider-hat-pa-natet-mot-betalning-sm4519467.aspx [Hämtad 1 mars 2020].

Städje, Jörgen. *Varning för störsändare!* Tech World, 31 januari 2015. https://techworld.idg.se/2.2524/1.603936/varning-for-storsandare [Hämtad 29 april 2020].

Sundling, Janne och Törnmalm, Kristoffer. *Krigsdelegationen övade samordnad brandattack.* Tidningen Fokus, 14 augusti 2018. https://www.fokus.se/2018/08/krigsdelegationen-ovade-samordnad-brandattack/ [Hämtad 1 mars 2020].

Svensson, Niklas. *Finska Putinlarmet: Använder fastigheter*. Expressen, 1 november 2016. https://www.expressen.se/nyheter/finska-putinlarmet-anvander-fastigheter/ [Hämtad 1 mars 2020].

Svensson, Wiman, Sundkvist och Georgieva. *Här tränar svenska nazister krig i Ryssland*. Svenska dagbladet, 29 september 2017. https://www.svd.se/har-tranar-svenska-nazister-krig-i-ryssland [Hämtad 1 mars 2020].

Syrén, Mikael. Malteson, Evelina. *Ryske oligarken om hamnbudet: "Bullshit".* Expressen, 25 februari 2017. https://www.expressen.se/nyheter/ryske-oligarken-om-hamnbudet-bullshit/ [Hämtad 15 april 2020].

Tapper, Gustaf. *Ryss tar striden om ubåtshamn*. Dagens industri, 24 februari 2017. https://www.di.se/nyheter/ryss-tar-striden-om-ubatshamn/ [Hämtad 15 april 2020].

The Economist*. No jam tomorrow*. The Economist, 10 mars 2011. https://www.economist.com/technology-quarterly/2011/03/12/no-jam-tomorrow [Hämtad 29 april 2020].

The Economist. *Military robots are getting smaller and more capable.* The Economist, 14 december 2017. https://www.economist.com/science-and-technology/2017/12/14/military-robots-are-getting-smaller-and-more-capable [Hämtad: 2021-03-31].

Ting, Eric. *UC Berkeley professor's eerie lethal drone video goes viral.* SFGATE, 18 november 2017. https://www.sfgate.com/news/article/UC-Berkeley-killer-robots-artificial-intelligence-12368152.php [Hämtad: 2021-03-31].

Treverton, Gregory F. Thvedt, Andrew. Chen, Alicia R. Lee, Kathy. & McCue, Madeline. 2018. *Addressing Hybrid Threats.* Stockholm: Swedish Defence University.

Tronarp, Gustaf. Dickson, Staffan. *Tysk åklagare: "Våldtagen" rysk-tyska sov hos vän*. Aftonbladet, 29 januari 2016. https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/gPrVqk/tysk-aklagare-valdtagen-rysk-tyska-sov-hos-van [Hämtad 14 april 2020].

Thunholm, Patrik. 2020. *Fejkad nyhet! – ”hur du äger en myndighet, lurar hela pressen och vinner över alla i ett par enkla steg”.* FOI-R--4839--SE. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

TT-AFP i Svenska dagbladet. *Turkiets hot mot EU: Öppna portarna för flyktingar.* Svenska dagbladet, 17 mars 2017 https://www.svd.se/turkiets-hot-mot-eu-oppna-portarna-for-flyktingar [Hämtad 14 april 2020].

TT i Dagens industri. *SVT stärker säkerheten efter cyberattacker*. Dagens industri, 13 januari 2020. https://www.di.se/nyheter/svt-starker-sakerheten-efter-cyberattacker/ [Hämtad 1 mars 2020].

TT i Expressen. *Finland varnas av Ryssland*. TT i Expressen, 8 juni 2014. https://www.expressen.se/nyheter/finland-varnas-av-ryssland/ [Hämtad 15 april 2020].

TT i Svenska dagbladet. *Putin ifrågasätter huliganankлagelse*. Svenska dagbladet, 17 juni 2016. https://www.svd.se/putin-ifragasatter-huliganankлagelse [Hämtad 1 mars 2020].

TT i Svenska dagbladet. *Putinvänligt mc-gäng oroar i Slovakien*. TTi Svenska dagbladet, 6 augusti 2018. https://www.svd.se/putinvanligt-mc-gang-oroar-i-slovakien [Hämtad 15 april 2020].

TT på SVT. *Ambassadören backar efter giftutspel*. TT på SVT, 20 mars 2018. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ambassadoren-backar-efter-giftutspel [Hämtad 15 april 2020].

TT på SVT. *Putin: Sverige i Nato ”hot mot Ryssland”.* TT på SVT, 1 juni 2017. https://www.svt.se/nyheter/utrikes/putin-sverige-i-nato-hot-mot-ryssland [Hämtad 15 april 2020].

Veckans affärer. *Svenska säkerhetsnätet är i ryska händer*. Veckans affärer, 23 april 2014. https://www.va.se/nyheter/2014/04/23/svenska-sakerhetsnatet-ar-i-ryska-hander/ [Hämtad 15 april 2020].

Vestmanlands läns tidning. *Artikelserie: Bygget av ryskortodoxa kyrkan vid flygplatsen*. Vestmanlands läns tidning, 19 mars 2019 - 26 september 2020. https://www.vlt.se/artikelserie/bygget-av-ryskortodoxa-kyrkan-vid-flygplatsen/753a5eec-d100-4931-a021-b44c46ad1148 [Hämtat: 2021-03-31].

Von Kraemer, Maria. *Är fjärrstyrda drönare det nya terroristvapnet? - Obemannade farkoster en utmaning för säkerhetstjänster*. YLE, 13 augusti 2018. https://svenska.yle.fi/artikel/2018/08/13/ar-fjarrstyrda-dronare-det-nya-terroristvapnet-obemannade-farkoster-en-utmaning [Hämtad 29 april 2020].

Värjö, Daniel. *Oksanen: Länsstyrelsen utnyttjad i rysk propaganda-TV.* Sveriges Radio, 19 juli 2016. https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=94&artikel=6478299 [Hämtad 10 mars 2020].

Werner, Jack. (2018). *”Ja skiter i att det är fejk det är förjävligt ändå": om myter på nätet, fejkade berättelser och vikten av källkritik.* Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Wicklén, Johan. *Ryska ambassadören: Planet betedde sig korrekt.* SVT, 25 februari 2019. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ryska-ambassadoren-planet-betedde-sig-korrekt [Hämtad 15 april 2020].

Winiarski, Michael. *Michael Winiarski: Skrämseltaktik fel väg att styra svensk opinion*. Dagens Nyheter, 29 april 2016. https://www.dn.se/nyheter/sverige/michael-winiarski-skramseltaktik-fel-vag-att-styra-svensk-opinion/ [Hämtad 28 april 2020].

Winiarski, Michael. *Kraftfulla reaktioner på ryskt hot.* Dagens Nyheter, 30 april 2016. https://www.dn.se/nyheter/sverige/forsvarsminister-hultqvist-ryska-hot-helt-oacceptabelt/ [Hämtad 28 april 2020].

Zachariasson, Helena, Jansson, Ida. *Kinas ambassad hotar Sveriges regering*. SVT 15 november 2019. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kinas-ambassad-hotar-sveriges-regering [Hämtad 15 april 2020].

Zgut, Edit. *Hungary's pro-Kremlin far right is a regional security threat*. Euobserver, 23 december 2016. https://euobserver.com/opinion/136354 [Hämtad 15 april 2020].

Åkesson, Lovisa. Brännström, Leif. Holm, Gusten. *Ryska ambassadören: Bilden med jaktplanet kan vara photoshoppad*. Expressen, 26 februari 2019. https://www.expressen.se/nyheter/ryska-ambassadoren-har-anlant-till-ud-/ [Hämtad 15 april 2020].

Hybrida hot från en statlig antagonistisk aktör eller dess ombud kan existera i fredstid och befinna sig i hela spektrumet mellan inre och yttre säkerhet. Hoten kan vara svårförståeliga eller svårupptäckta, vilket ställer krav på att konkretisera problematiken och öka förståelsen hos exempelvis polisanställda.

I denna rapport introduceras förståelsemodeller som kan användas för att kategorisera olika typer av hot beroende på deras karaktär. Vidare presenteras närmare fyrtio scenariobyggstenar tillsammans med sju scenarier. Scenarierna har olika övergripande teman och beskriver exempelvis organiserad brottslighet, ordningsstörningar och informationsinhämtning. Scenarierna förutsäger inte vad som kommer att ske. Ansatsen är utforskande och spänner upp utfallsrummet för vad som skulle kunna hända och därigenom påverka Polismyndigheten i situationer som inte inbegriper väpnad konflikt (krig). I rapportens bilaga presenteras dessutom dokumentation av ett sjuttiotal rapporterade exempel och händelser. Dessa redovisas för att skapa transparens kring metoden samtidigt som de också kan tjäna som inspiration för fortsatt scenarioarbete eller utgöra diskussionsunderlag.

Sammantaget presenteras ett mångfacetterat utbildningsunderlag som kan användas av Polismyndigheten för att öka anställdas förståelse för hybrida hot.

Patrik Thunholm, fil.mag. i informationsvetenskap och fil.mag. i rättsvetenskap, är analytiker vid FOI:s enhet för Asymmetriska hot. Han har även en bakgrund som polis.

FOI

ISSN 1650-1942

www.foi.se